POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU.

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

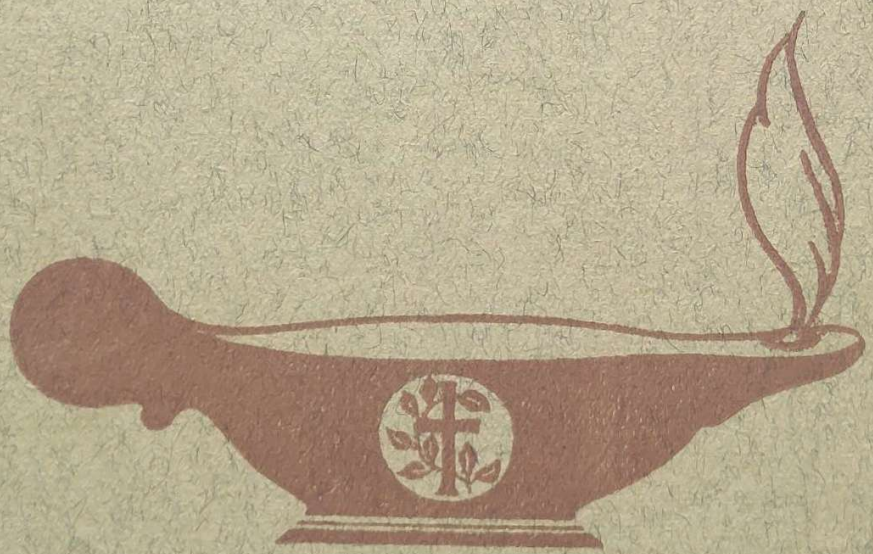

ZAGREB

GODINA XXVII. - BROJ 8

Kupujte i širite Lige edicije

Knjigu života, Almanah Luči

i

Euharistija život i duša naša

UREDNIKOVA POŠTA

A. M. Sve pjesme ulaze osim tri Pjesme se odlikuju izvjesnom lakoćom ritma, ali po sižeima su dosta obične. Svakako po ovim pjesmama mogu Ti reći jedino to, da si dosta načitan, a da li imaš talenta teško je reći. Svakako uspjeh je za prvi put dosta dobar pa nemoj sustati.

D. B. K. — S. Uvrštavam dvije pjesme. Malo me smeta ona sumornost, jer kod mladih ljudi uvijek postoji opasnost da je izvještačena. Ako si iskren, tada moram priznati, da u Tvojim pjesmama ima »nešto«. Nadam se da ćeš se i opet javiti da nije s Tobom tako zlo kao što pišeš u svojoj pjesmi. Mir Božji!

J. E. R. Uvrštavam pjesme, jer su dotjeranije nego prijašnje, i ako se moj sud nije puno promijenio. Dakako, treba uzeti u obzir, da si Ti sada čitavu godinu dana stariji i prema tome puno zreliji, jer se nalaziš u godinama, kada se naglo razvijaju sve duševne i tjelesne snage, pa je zato i kod Tebe napredak očit. Nadam se da će biti zgode da vidim još koju Tvoju pjesmu. Specijalno sam radoznao glede onih pjesama »novoga smjera«, koje u pismu obećaješ. Živio!

M. V. Tvoja crtica (koju nikako ne mogu uvrstiti) sve više učvršćuje moje uvjerenje, da na Vašem zavodu, odakle dobivam dosta suradnje, vlada neka manija kićenja, slatkorječitosti, fraziranja, ukratko marinizam u novom izdanju. Ne znam tko je tome kriv. Svakako Ti preporučujem, da se kaniš toga, jer takovom rabotom ne ćeš postići nikad ništa. Možda Ti na prvi mah neće biti jasna ovako odrješita tvrdnja, jer nažalost među ljudima sa dva i tri doktorata nalazimo onih koji misle da je »lijep stil« gomilanje epitetona bilo koje provenijencije. To je fatalna zabluda i moraš se te mane odučavati. Pročitaj samo ovaj početak Tvoje crtice da se uvjeriš kako zlo djeluje ova popalava epiteta: »Kroz tamne skutove mirne noćne tišine prodiru mistični zvuci malenih slavulja i veselih ševa te se slažu u opojnu melodiju jutarnjeg ciklusa (slobodno si mogao napisati i cirkusa...«)

Prestajem, jer si to sigurno i Ti sam zaželio.

A sada nekoliko upita. Kakove to »skute« ima noć? Postoji li igdje na svijetu tišina, koja ne bi bila mirna? Kakovi su to mistični zvuci slavuja i ševa? Da to nije možda pijev? Zašto treba reći da su slavuji maleni a ševe vesele, zar nijesu i slavuji i ševe malene? Ili možda negdje ima velikih slavuja i tužnih ševa? Kako se najedamput ta noć, mirna tišina, slavujčići i griješne ševe pretvoriše u »jutarnji ciklus«. Kakav je to ciklus? Takovih bi Ti pitanja mogao postaviti još mnogo.

— E pa to je pjesnički govor, to nije suha znanstvena proza, čija svaka riječ mora izdržati strogu kritiku, odgovaraš mi Ti.

A ja Ti ponavljam ono što sam mnogima već napisao, da i pjesnički govor podleži zakonima logike i zdravog mišljenja inače poezija postaje bulažnjenje i tepanje, a pjesnici neki luđaci i mucavci.

Ovi retci nisu upravljeni samo Tebi nego i mnogim drugim, koji kao i Ti upadaju u istu pogrešku.

Inače zahvaljujem na Tvojoj dobroj volji i želim, da i opet vidim Tvoju suradnju pročišćenu i sređenu.

NAPOMENA. Članak »Omladini u spomenar« prenosimo iz »Socijalne revije«, jer on odlično pristaje u okvir našega lista. Također smatramo potrebnim, da istaknemo, da članak »Domaći dramski repertoar u ovoj sezoni« prenosimo iz lista »Književni život«.

UPRAVA: Zagreb, Trenkova 1. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. »Luč« izlazi svaki mjesec.

PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.

UREDNIŠTVO: Zagreb, Trenkova ul. 1. — Na uredništvo se šalje suradnja za list.

»LUČ« UREĐUJE Ivo Lendić. — Za uredništvo odgovara: dr. Mijo Marićić, Zagreb, Trg Kralja Tomislava 2, Vlasnik: Dr M. Marićić.

TISKARA »NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Trenkova 1. (Za tiskaru odgovara Rajmund Sušin, Maksimirska 47.)

LUČ

KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE

G. XXVII. ZAGREB, Travanj 1932 BROJ 8

BLAGOSLOV NJ. SV. PIJA XI. HRVATSKOM KATOLIČKOM AKADEMSKOM DRUŠTVU „DOMAGOJ“

Povodom proslave 25. godišnjice osnutka Hrvatskog Katoličkog Društva „Domagoj“ upućen je sv. Ocu pozdrav i zamoljen apostolski blagoslov. Na to je „Domagoj“ preko hrvatskog metropolite Preuzvišenog gospodina Antuna Bauera, nadbiskupa primio ovaj brzojav:

Citta del Vaticano, 26. III. — Augustus Pontifex libenter pietatis obsequium observantiae significationem excepit a consociatione universitaria „Domagoj“ quintum supra vicesimum natalem diem celebrante atque coelestium auspicem munerum ut de ecclesia praeclare mereatur fidem amanter benedictionem apostolicam impertit.

Cardinalis Pacelli

Ovo u prijevodu glasi:

Vatikanski Grad, 26. III. — Sveti Otac Papa primio je rado očitovanje sinovske ljubavi i izjavu poslušnosti od sveučilišnog društva „Domagoj“ prigodom proslave njegove dvadeset i pete godišnjice te moleći nebeske darove

podijeljuje mu milostivo svoj apostolski blagoslov, da uzmogne steći sjajne zasluge za crkvu i vjeru.

Kardinal Pacelli

PRVI MEĐUNARODNI KONGRES KATOLIČKE ĐAČKE ŠTAMPE

Pokrajinska organizacija katoličkih studenata Francuske u Lille-u organizovala je uz suradnju katoličke visoke škole za žurnalistiku, uz katoličku univerzu u Lille-u prvi kongres katoličke universitetske štampe, koji je ujedno prvi svoje vrste, a održan je od 4. do 6. marta o. g. Već u početku moramo spomenuti, da je lillska pokrajinska organizacija uz onu iz Bordeaux-a u organizatornom pogledu najživlja grupa francuske katoličke studentske federacije, pa da je i taj kongres dobio fizionomiju, koja je najbolje odgovarala priredbi takove vrste. Lillski su studenti uspjeli da zaista prirede internacijonalni kongres katoličke univerzitetske štampe i da saberu materijal zaista goleme vrijednosti i važnosti, koji će biti neophodno nuždan svakom katoličkom javnom radniku, koji se zanima studentskom štampom, a ne smatra da kineski zidovi dijele pojedine zemlje i koji ne prežu pred time, da dobar primjer iskoriste. Odaziv delegacija Francuske (g. Legendre, predsjednik francuske studentske federacije, koja ima 15.000 članova akademičara), Njemačke (Dr Naumann, šef-redaktor »Augsburger Postzeitunga«), Holandeske, Litve, Švicarske (g. Pochon, sekretar Pax Romane i njen bivši predsjednik), Belgije, Kine, Madžarske, Rumunjske, Kanade, Irske i Jugoslavije (Jug. kat. Đačke Lige i »Luči«) pokazao je kolik je interes mjerodavnih đačkih krugova naišla ta priredba. Delegacije su bile sastavljene većinom iz 2—3 lica, koja su sve redom bili ili urednici pojedinih đačkih organa ili su pak bili šefovi pojedinih đačkih organizacija ili bar bivši aktivni urednici đačkih listova. Većina referata bila je u rukama samih domaćina s razloga što oni (lillska organizacija) imaju referat za štampu francuske katoličke studentske federacije i jer studenti katoličkih fakulteta u Lille-u objavljuju svoju reviju »Catho«, koju Francuzi i mnoge slične delegacije smatraju idealnim tipom katoličke revije za studente. Mi ćemo referate samo spomenuti, a sam materijal iznesen na kongresu bilo tijekom predavanja bilo tijekom diskusije iznijet ćemo, dakako zbog prostora tek u letimičnoj skici, sustavno radi boljeg razumijevanja sa strane naših čitatelja.

*

Otvorio je kongres g. prof. Verschave, direktor katoličke žurnalističke škole u Lille-u srdačnim pozdravom kongresu, te je zatim započeo rad kongresa u komisijama. Prvi je referent održao g. Meillre, urednik »Catho-a« o tehnici katoličke universitetske štampe nakon čega se razvila vrlo živa diskusija. Drugi referat je držao g. Dupleix glavni urednik »Catho«-a o idejnim podlogama katoličke universitetske štampe. Ovoj konferenciji je predsjedao vicerektor katoličke univerze u Lille kanonik Allaert. Popodne nakon razgledavanja grada održana je javna sjednica uz vrlo veliko učestvovanje domaćih studenata i javnosti pod predsjedanjem Mgra Beaupina, poznatog prijatelja i naše Lige, predsjednika komisije Pax Romanae za intelektualnu kooperaciju. (U toj komisiji mimogred spominjemo, reprezentirane su Engleska, Njemačka, Francuska, Poljska, Litva, Švicarska, Belgija, Rumunjska, Italija, Jugoslavija). Prvi referat je držao g. Saive bivši urednik »Catho«-a o mladeži i štampi na vrlo duhovit način ističući uopće osobite prednosti one vrsti humorističke katoličke studentske štampe, koja se osobito razvila u Francuskoj, Belgiji i Kanadi, a koja nama strancima izgleda s katoličkog gledišta odviše bezbojna, neinteresantna i možda neodgojna. Drugi referat

je bio onaj g. Pochona, sekretara Pax Romane o katoličkoj studentskoj štampi širom svijeta i o njenom razvoju. Iza ove sjednice bio je na večer intimni diner, koji je priredila lillska pokrajinska federacija šefovima stranih delegacija, kako bi mogli u malom krugu izmijeniti misli i doći do formula, koje će kongres usvojiti kao svoje rezolucije. Ističemo, da je tom zgodom došla do izražaja jednakost pogleda gotovo u svim pitanjima između jedine dvije slavenske delegacije na kongresu, poljske i hrvatske. U subotu 5. ujutro održana je konferencija komisije za internacijonalnu saradnju naše štampe, pa je pod predsjedanjem o. Delos O. P. profesora internacijonalnog javnog prava na lillskoj katoličkoj universi, g. Lotocquart, urednik »Catho«-a postavio svojstvenom mu jasnoćom problem, nakon čega se razvila diskusija. Rezultat te diskusije, bio je osnutak katoličke centrale za međunarodnu suradnju katoličke univerzitetske štampe. Taj zaključak komentirat ćemo niže, ali već sada ističemo, da je time kongres došao do svog cilja i jednog stvarnog rezultata. U 11 sati je pod predsjedanjem vicerektora pariškog katoličkog instituta Mgra De la Serre održana konferencija delegacija za izradbu rezolucija, koje su naprosto potvrdile osnutak međunarodne centrale i dale joj direktivu za njen rad.

U 2½ sata popodne primio je uzoriti kardinal Lienart, biskup Lille-a strane delegate. Blagim svojim pastirskim i demokratskim nastupom osvojio je najmlađi kardinal svijeta, kardinal mladeži i radništva, kardinal katoličke Akcije Pije XI. odmah najtoplije simpatije sviju nas.

U 3 sata popodne bila je svečana zaključna sjednica pod predsjedanjem Njegove Eminencije kardinala Lienarta. Prisutne delegacije održale su na svojem jeziku kratke (2—3 minute) pozdravne govore, a iza toga je namjesto oboljelog odvjetnika Marcel Remonda, bivšeg predsjednika francuskoga kat. studentskog saveza održao govor o današnjoj kat. mladeži Mgr. de la Serre. Drugi govornik bio je o. Doncoeur D. I., urednik »Etudes« i jedan od najpopularnijih katoličkih govornika Francuske. On je govorio o katoličkoj universitetskoj omladini i katoličkoj štampi. Govorničkim stilom svojeg reda, (ako se o takvome kod Družbe Isusove smije govoriti), a kojega je karakteristika u pomanjkanju svakog vanjskog aparata, postigao je silan efekat elektriziravši dupkom punu veliku dvoranu univerze. Oduševljenje je postiglo vrhunac kada je istakao kako katolicizam i njegov duh ne poznaju granica i kako pravi patriotizam mora diktirati poštivanje sviju zahtjeva katoličkog univerzalizma.

Zaključni govor održao je kardinal »Najprije je pročitao Papinski brzojav, u kojem se ističe radost sv. Oca nad tako lijepom suradnjom predstavnika brojnih naroda na jednom dijelu Katoličke akcije. Nakon toga je kardinal održao malu krasnu meditaciju. Svojim zvučnim, krasnim glasom, svojom lijepom i simpatičnom pojavom tako je uzbibao masu, da je samo s velikim prekidima aplauza mogao dovršiti svoj govor. Zaista su mu misli bile krasne. Glavna mu je misao bila : Ne dijelimo se među katolicima na sekte i na članove, treba da naprotiv uvijek imamo na umu da je katolicizam velika cjelina u kojoj može biti vrlo različitih škola i tendencija, a da zato nije potrebno da jedni druge anatemišemo i prihvatimo sve moderno što nije protivno kršćanstvu. Na koncu je podijelio svoj blagoslov klečećoj skupštini.

U nedjelju ujutro u 11 sati bila je zajednička sv. misa koju je služio Mgr Lesne, rektor katoličke univerze u Lille-u, a u 12 sati polaganje vijenca na spomenik u ratu palih junaka, a u 11½ sati svečani vanredno animirani

banket, s kojega su strani delegati, pa i jugoslavenski, izravno otišli na kolodvor i otputovali večernjim vlakovima.

*

Niže ćemo sada razviti sustavno materijal, koji je kongres doveo na vikao i rezultate do kojih je došlo.

Katoličkim studentima su namijenjena djelomice posebne revije (n. pr. »Luč«), a djelomice novine (n. pr. »Vox Universitatis« u Poljskoj, »Azione Fucina« u Italiji). Konačno osobito slabe federacije imaju i godišnjake, tako n. pr. u Siriji ili u Švicarskoj mala organizacija Renaissance. Međutim kako te revije tako i za novine (tjednike ili polumjesečnike), pa čak i za godišnjake postavlja se s tehničke strane pitanje kako doći do što većeg proširenja i što veće prođe. To je pitanje propagande. Holandeski delegat je istakao slučaj Vox Carolinae, glasila katoličkih studenata katoličke univerze u Nymwegenu, koja je uspjela da se izvrsno plasira krasnom svojom opremom, propagandom preko plakata, te time što je znala prisvojiti monopol sviju službenih univerzitetskih, a i privatnih informacija, koje se studenata napose tiču. Uslijed toga je to novo i vrlo mlado glasilo čak i prestiglo nakladom Romske Studenteblad, glavni organ holandeskih katoličkih đaka. Ta je revija nadalje posvetila osobitu pažnju dobrom ekonomskom razvoju uprave lista dobivanjem oglasa, tako da joj je moguće isplaćivati redovne honorare svim njenim suradnicima. Interesantno je, da se općenito sve delegacije jako žale na pomanjkanje oglasa za katoličke studentske organe premda im je katkada naklada dosta visoka, no interesantna je u tom pogledu inicijativa bordeauxske organizacije, koja je svojoj trgovačkoj sekciji (t. j. studentima ekonomskih znanosti) povjerila sabiranje oglasa za njeno glasilo uz 25% proviziju sekciji i time uspjela da preko oglasnog dijela ne samo svoj deficit pokrije nego što više i list proširi. Isto ili slično vrijedi i za lillsku organizaciju. Francuski izvjestioci su tu pojavu kod tih provincijskih listova sveli na to, da je očito u provinciji gdje izdavači lista imaju jake veze vrlo lako uspjeti u sabiranju oglasa. Nama izgleda, da to samo onda stoji, ako se radi o katoličkom milijeu, koji nije bez razumijevanja za studentsku štampu na toj kulturnoj bazi. Kako su pak trgovci glavni oglašivači tada je jasno, da, ako oni nisu katolici, ne će nikakove veze moći da ih sklone na uzimanje oglasa za list ovih đačkih glasila, ako im to ne rentira.

Inače ima propagandnih sredstava, koja su nadvisila već i Ameriku. Tako »L' Etudiant Catholique Français« poklanja svakom svom pretplatniku 2 knjige koje vrijede 75% pretplate!

Najveće brojeve pretplatnika pokazuju njemački listovi, ali ti su za članove obligatni u tom smislu, da članarina već sadrži i pretplatu za list.

S tehničke strane je interesantno pitanje cenzure sa strane duhovnika. To postoji samo u Francuskoj, dočim u ostalim državama samo predsjednik dotične organizacije kontrolira pisanje revija samo s organizatorno-političke strane, da se naime ne bi stavilo u protivnost s ineresima organizacije.

Katoličkim sveučilišnim časopisima nije svugdje jednak djelokrug ni interesna sfera. Dok recimo u Belgiji služe lih za đake jedne univerze, dotle u Njemačkoj postoje samo časopisi, koji su vezani uz pojedine velike studentske organizacije (Cartelverband, najstarija još couleurtragende Korporation) Uap = Unitas (izvorno teološka studentska organizacija s najživljom otpornošću prema menzuri), K V = Kartellverband i R K D B (Ring Katholischer Deutsches Burschenschaften) imaju više organizatorne svrhe. Konačno recimo Studio talijanskih Fucina kao i većina slaven-

skih katoličkih studentskih revija imaju ambiciju da budu revije za studente t. j. da studentima dadu lektiru, koja obuhvata čitav njihov horizont, a da se ne ograniči na sićušna lokalna pitanja. Međutim to je razumljivo, ako se uoči da je katolička štampa vrlo različito organizirana u pojedinim zemljama. Tako u Belgiji i Francuskoj postoji ne samo mnogo katoličke dnevne nego još i više revijalne štampe svakog oblika i za svaki ukus, pa studentskim revijama ne ostaje no da se bave staleškim pitanjima, da budu vježbaona za nadobudne mlade pisce i da u najboljem slučaju svoje čitatelje orijentiraju obzirom na ostalu štampu. U Njemačkoj pak kat. dnevni listovi imaju rubriku »đački život«, koju uređuju đaci, pa se uslijed toga u njihovim revijama osjeća manja potreba na člancima, nego li na informacijama i pogledima na interna staleška i organizatorna pitanja.

Isto tako i pitanje: revija ili žurnal se rješava prema lokalnim prilikama. Tamo gdje je savez katoličkih đaka dovoljno jak da vrši jak utjecaj na opću univerzitetsku politiku, te se uslijed toga mora intenzivno baviti i dnevnim studentskim pitanjima prirodno je, da se bira forma žurnala (n. pr. Vox Universitatis u Poljskoj). Revija naprotiv odlično služi za razvijanje, jedne doktrine i za odgajanje katoličke sveučilišne omladine u duhu katoličke akcije.

Samo pitanje međusobne suradnje među revijama tako različitim po svojem formatu i po svojem sadržaju vrlo je kompliciranа. Može se to za misliti kao organizacija zamjenjivanja revija, izmjenjivanja članaka međunarodne kontrole katoličke univerzitetske štampe obzirom na reakcije, koje bi njeno pisanje moglo izazvati u inozemstvu. Žalibože već prvi način, izmjenjivanja revija, kraj golemog broja lokalnih katoličkih univerzitetskih revija (350—400) nije lako, jer neke od tih revija i listova (n. pr. u Belgiji) imaju nakladu od 500—600 primjeraka, pa očito ne mogu podnijeti izmjenu sa 400 drugih revija, jer bi im to ravno udvostručilo nakladu. Izmjena članaka je samo u ograničenoj mjeri moguća, no iako međunarodna koordinacija katoličke štampe nije moguća, došlo je bar do osnutka međunarodnog ureda katoličke univerzitetske štampe u Lille i to na prijedlog njemačkog đačkog delegata Dra Neumanna (poznatog izdavača knjige o Piccardovoj ekspediciji u stratosferu i jednog udžbenika katoličke štampe u Njemačkoj). Odobrenje ovog zaključka kongresa je još rezervirano Pax Romani, pošto se ta organizacija katoličke univerzitetske štampe ima očito održati u obim internacijonalama katoličkih akademičara. To odobrenje ne može izostati, jer su poljski i švicarski član odbora Pax Romane te Mgr. Beaupin bili i onako u Lille-u, te su baš oni odlučno utjecali na formuliranje ovih zaključaka. Taj ured u Lille-u ovisit će od Saveza katoličkih studenata u Lille-u, čije će biti predsjedništvo. Članovi će mu biti dakako predstavnici onih naroda čiji se studenti nalaze u Lille-u, a opunomoćeni su za suradnju u tom odboru po svojem savezu. Konačno taj će ured imati jednog ovlaštenog korespondenta za svaku reviju, a svi ti korespondent će s njime sačinjavati jedan odbor na skupštinama Pax Romane, na kojemu će se odsele jedan dan posvetiti studentskoj štampi. Nadalje je zaključeno zamoliti katoličku novinsku internacijonalu, da na svom kongresu 1933. u Fribourgu stvori mogućnost za osnutak sekcije studentske štampe. Zadatak lillskog međunarodnog ureda bit će, da direktno i preko svojih dopisnika prati studentske revije i stvara bibliografiju studentske literature o pojedinim specijalnim studentskim stručnim pitanjima i studentske Katoličke akcije. Iz tog svog pabirčenja moći će ured voditi informacije od općeg interesa pa ih u obliku bilje-

žaka ili članaka saopćavati učlanjenim savezima (ne revijama, jer je njihov broj prevelik) litografskim putem, pošto zasada finansiranje tog pothvata ostaje na leđima francuskog katoličkog đačkog saveza. Za organizatorne primjedbe služit će uredu Folia Periodica Pax Romane.

Mora se reći, da je za takav međunarodni ured Lille kao stvoren i to kako svojom žurnalističkom školom tako i svojim katoličkim duhom, koji tu vlada. Kardinal Liénart, taj biskup Katoličke akcije Pija XI. koju, kako reče jedan belgijski kongresni govornik naši oci nisu još poznavali a u njenom današnjem hijerarhičnom savršenstvu, stvorio je u Lille-u teren za najpovoljniji katolički razvitak univerze i njene omladine. Duh one međunarodne univerzalne katoličke solidarnosti, koji prosijeva iz svake kardinalove riječi i geste bit će koristan i za ovu našu međunarodnu organizaciju, jer ne treba zaboraviti, da baš katolička studentska štampa, koja stvara katoličke šefove budućnosti mora svoje čitatelje uzgajati u tom duhu kako bi kasnije u životu na odgovornim položajima uvijek djelovali ne samo po ispravnim načelima nego i u pravom duhu Crkve, one Crkve, koja nas uči bratskoj ljubavi i snošljivosti bez obzira na svjetovne pravice i razlike među vjernicima jednog Boga — Isusa Krista — : Pax Christi regno Christi. P.

FOTOSTUDIJA SA PLITVICA

Foto B. Kraus

U NOĆI

Noć — — —
lutam amo
i tamo
Mjesec blještavi (blijedi)
zlaćane prepliće niti
kroz drveća grane
i strane
čežnja dalekih.

Nježna, drhtava ruža
ruke pruža
u svemu noć.

Mjesečina se sliva
preko bijela druma.
Pjesmu smirenja sniva
daleka šuma — - —
— — — — — — — — —

ANTE MORAVEC

SOCIJALNA ZADAĆA SLAVENSKIH KATOLIKA

II.

SLAVENSKA KATOLIČKA SOCIJALNA SURADNJA

Može li se taj novi poredak, što ga zamišlja »Rerum Novarum« uopće ostvariti?

U malom sigurno je, da se može ostvariti svagdje, gdje bi se našlo neovisno društvo, zatvoreno od vanjskih utjecaja, prožeto duhom živoga kršćanstva, njegovom pravednošću i ljubavlju. U takvom društvu cvao bi vjerski život i krepost i radi toga bi vladao i uzoran socijalni poredak, koji bi mogao posve da odgovara zahtjevima enciklike.

No nijesu svi slavenski narodi niti samostalni, a oni, koji imadu samostalne države, gospodarski su vezani i politički ovisni, tako te je isključeno, da bi sami po sebi mogli da ostvare idealni poredak, zamišljen u »Rerum Novarum«, kad taj poredak u nutrinji njihovih zemalja i ne bi imao protivnika. Zlo liberalnoga kapitalizma, je općenito, međunarodno i svjetsko, stoga se njemu uspješno oduprijeti, a još više slomiti ga, *mogu samo svi ujarmljeni narodi skupa, složnim i uzajamnim radom k jednom cilju.* Pojedini, pa i veliki narodi, ne mogu mu se oduprijeti i moraju u borbi protiv toga svjetskoga silnika propasti. Ogromne kulturne i socijalne krize, što ih još teže od nas trpe veliki zapadni narodi, najbolje nam pokazuju, da niti veliki narodi pojedinačno ne mogu u toj borbi nego da klonu. Mali slavenski narodi bez velike industrije i bez kapitala još su u većoj pogibelji, i još će teže izdržati.

Ne smijemo zaboraviti, da smo mi katolički Slaveni oni koji dijele, a i spajaju boljševičku Rusiju sa zapadnom Evropom. Zapadna Evropa već je i previše zaražena komunizmom, jer veliki dijelovi zapadnih naroda očekuju izbavljenje iz svoga nesnosnoga stanja od boljševizma. Moramo spomenuti i to, da je utjecaj velike Rusije bio oduvijek od najveće važnosti za sve slavenske narode. Slobodne pravoslavne države potpuno su bile pod tim utjecajem. I katoličke slavenske države i narodi, koji do nedavna nijesu imali samostalnih država, bili su pod odlučnim utjecajem Rusije i ruskoga duha. Ne može se zatajiti, da mi Slaveni i sada stojimo pod utjecajem velikoga ruskoga duha. Posve je sigurno i to, da veliki dio naših sunarodnjaka, osobito onih, koji su gospodarski u lošem stanju, s neizvjesnim udivljenjem uza sve protivne vijesti gleda u Rusiju, pa čeka spas sa istoka. Vijesti iz Rusije su protuslovne, ali je izvan svake sumnje, da one čine neodoljiv utisak na svakoga. Tko pozna ljudsku narav, zna za sigurno, da se komunizam ne će definitivno održati, jer je protivan ljudskoj naravi. No treba i to znati, da će iza neuspjeha potpune kolektivizacije duboki ruski genij izgraditi novi socijalni poredak, koji će sigurno bitno utjecati na cio svijet. Ali treba da dobro zapamtimo da nije izvjesno, da će taj novi poredak biti kršćansk i ispravan, jer znamo, da Rusija danas odgaja naraštaj, pun skrajnje mržnje protiv Boga.

Mi katolički Slaveni danas smo predziđe, koje zaštićuje Evropu od boljševizma. Naša je zadaća, da u odlučnom, požrtvovnom, a samostalnom radu na socijalnom području izgradimo svoju *slavensku katoličku socijalnu ideologiju* i da stvorimo prema njoj *jake organizacije*, da te organizacije udružimo

u jaku *moralnu jedinicu*. Njihovo jedinstvo predstavljat će u današnjem kaosu vidnu socijalnu moć, koja će dati izgled novoga socijalnog poretka i velikim zapadnim narodima, a našoj potlačenoj pravoslavnoj ruskoj braći može da pokaže put, kojim će kad dođe čas, da rusko kršćanstvo izađe iz katakomba, njima biti pružena mogućnost, da s nama ruku o ruku grade novi socijalni poredak, koji će donijeti njima vjersko jedinstvo, a cijelome svijetu mir i izlaz iz ovoga gospodarskog zla.

III.

MOŽE LI SE OSTVARITI KATOLIČKA SOCIJALNA SURADNJA?

Jesu li katolički slavenski narodi sposobni, da ostvare svoju zajedničku katoličku suradnju u duhu »Rerum Novarum«?

Bez kolebanja može se ustvrditi, da su baš slavenski narodi sposobni, a možda od Providnosti i pozvani, da s velikim uspjehom ostvare i svoju organizaciju i da doprinesu važan dio stvaranju novoga socijalnog poretka u duhu kršćanstva, kako ga zamišlja »Rerum Novarum«.

»Rerum Novarum« osniva cijelu svoju nauku o kršćanskom socijalnom poretku na shvaćanju naravi čovjeka, kako ga shvaća kršćanska filozofija, philosophia perennis. Čovjek je po toj fillozofiji razumno biće sa slobodnom voljom, određenom za spoznaju i za ljubav, komu treba omogućiti da razvije sve svoje sposobnosti do što većeg savršenstva. Ta pretpostavka enciklike i te kako odgovara bogoiskateljskoj slavenskoj, napose ruskoj duši, koja se u svojoj mističnoj dubini ne smiruje nego u spoznanju zadnjih i najviših uzroka.

Enciklika postavlja svojom temeljnom mišlju zasadu, da u čovjeku vlada prvenstvo duha i da pravi život počinje istom sa slobodom duha poslije smrti i srećom u Bogu. I ta je temeljna zasada najdraža svojina slavenskih naroda. Cio njihov privatni i društveni život osniva se još i danas na vjerskom shvaćanju. Oni su u razmjerno većem broju ostali vjerni kršćanstvu nego drugi narodi. Osim u Rusiji, gdje se mladi naraštaj silom odgaja u bezvjerstvu, broj bezvjeraca u slavenskim zemljama razmjerno mnogo je manji.

Po zamisli enciklike borba za novi poredak mora se voditi čvrstom organizacijom katoličkih masa, koja će se osnivati na *poštivanju prava i slobode svakoga pojedinca*. Nitko nije do sada u moderno vrijeme naglasio tako odlučno bezuvjetno poštivanje prava i slobode svakoga pa i najzabačenijeg pojedinca. Duh enciklike posve je protivan duhu neobuzdanog individualizma, koji se ne da nikako podrediti zajednici, pa zato ni ne može provesti organizovanu akciju za postignuće velikih ciljeva. Isto tako je duh enciklike protivan duhu bezličnog kolektivizma, koji prava i slobodu pojedinca posve podlaže zajednici, tako te ih uništava i proždire pojedinca tobože u ime cjeline. Duh enciklike poštiva i brani te ističe i prava i potpuno slobodan razvoj svakoga pojedinca te niti pojedinca podiže do osamljenosti, niti ga uništava u cjelini nego svaku jedinicu stavlja u organizaciju kao u cjelinu, ali joj u toj cjelini daje potpunu mogućnost razvoja. Baš to mišljenje posve je istovjetno sa osnovnim shvaćanjem slobode kod slavenskih naroda. Slavenski duh nije po svojoj naravi niti nesolidaran, niti se dade izgubiti u cjelini, nego u saradnji s drugima u cjelini traži za sebe svu mogućnost razvoja i usavršenja.

Enciklika naglašuje kao *cilj* ali i kao *glavno sredstvo* do toga cilja borbu za pravdu i ljubav, ali sa sredstvima pravde i ljubavi, da se i u životu ostvari kršćansko bratstvo i jednakost sviju po mogućnosti pravoga razvoja i usavršenja. No baš slavenski, od naravi demokratski duh, odurava svaku silu i hoće da na pravednosti i ljubavi izgrađuje novi poredak i da osnovna oznaka ljudskoga saobraćaja među sobom bude kršćansko bratstvo.

Enciklika naglašuje, da hoće da ostvari blagostanje *svih radnih slojeva*. Ona uzima u zaštitu sve, koji rade, i naglašuje, da je glavni osnov poretka *zemlja*, koja sve ljude svojim plodovima hrani, i *rad*, kojim se ti plodovi stječu. Ona u novom poretku daje najveću važnost zemlji, kao najstabilnijem elementu toga poretka. Dosada se uvijek govorilo o radništvu i razumijevalo se, da enciklika ne misli na seljaštvo nego na tvorničko radništvo. No iz ovoga se razabire, da joj je glavna misao upravljena na sve radnike, pa je to ujedno i *magna charta seljačkoga socijalnoga poretka*. Slavenski katolički narodi, u većini seljački narodi, naći će na osnovi načela te enciklike naj veću podlogu za svoj cijeli budući razvoj. Slavenski seljački zadružni život i seljačko shvaćanje, potpuno se poklapaju sa idejama i shvaćanjem ove enciklike.

Iz svega se razabire, da ova enciklika daje slavenskim narodima solidnu podlogu za potpunu izgradnju cijele svoje socijalne budućnosti i ujedno im namjenjuje zadaću, da budu nosioci jednoga novoga poretka, koji ima da pomalo donese socijalno smirenje svijetu.

Bez našeg socijalnog i karitativnog rada u smislu te enciklike ne može biti mnogo sigurnosti, da će slavenski, sada katolički narodi, ostati za svu budućnost katolički i bez naše zajedničke sveslavenske katoličke suradnje ne može se lako očekivati pobjeda socijalnoga kršćanskoga poretka u svijetu. Naša suradnja postaje dakle potrebna i ljudskome društvu i Crkvi. Ne možemo ni pomišljati na djelotvorno ostvarenje Ćirilo-Metodijske ideje, ako ne provedemo u život i njezin kršćanski socijalni sadržaj.

Prihvatimo li se mi slavenski narodi socijalnoga rada u duhu »Rerum Novarum« sa namjerom, da po njemu ostvarimo Kraljevstvo Božje na zemlji, dobit ćemo sigurno i milosti za uspjeh toga rada, jer katolički Slaveni bili su dosada kroz dugo vremena u Crkvi membra patientia, udovi koji trpe, a sada nam prilike pokazuju, da su postali membra activa, udovi kojima Providnost namjenjuje velike vjerske i socijalne zadaće. Prilike nam daju dokaze, da su nam povjerene velike zadaće, i mi ih moramo savjesno izvršavati, pa će i milost bdjeti nad nama.

DR M. PETLIĆ

Foto B. Richter

MODERNI SUSTAVI ETIKE PREMA KATOLIČKOM MORALU

V.

Rezultat kritike modernih etičkih sustava pokazuje nepristranom mislocu, da su temelji moderne etike preslabi, a da održe kompliciranu zgradu ćudorednog života čovječanstva. Put, kojim je autonomna etika htjela čovjeka privesti do ćudoredne savršenosti, već je u svom početku nastran. Valja se, dakle, vratiti na stare, prokušane puteve. Na temelju iskustva, što nam ga u obilatoj mjeri pružaju negativni rezultati moderne etike, pokušat ćemo, stoga, osvijetliti potpunu ispravnost, trajnu suvremenost i nesmanjenu životnu snagu katoličkoga morala.

1. Glavna je oznaka katoličkog morala izraziti teizam: dosljedno priznavanje Boga kao Stvoritelja i Gospodara svemira. Upirući se o prve principe mišljenja: načelo dostatnog razloga i uzročnosti, zajedno s najboljim umovima povijesti, u skladu s općenitim uvjerenjem sviju ljudi, katolički moral priznaje, da nad silnim svemirom tako svršno uređenim, a ipak ograničenim, mora postojati Biće umno i moćno, koje je posljednji uzrok svake pojedine savršenosti, svakog bitka. To Biće, koje u samom sebi imade potpuni razlog svoje egzistencije, prvi pokretač, ni od koga drugoga pokrenut, kako ga je već Aristotel[1] nazvao, jest Bog. Priznanjem egzistencije Boga dana je etici podloga za jedino ispravno rješenje njezinog prvoga glavnog pitanja, koje je najviše dobro (summum bonum)

Na to pitanje daje katolički moral ovaj odgovor: Spoznavajući, u svojoj biti, neograničeni broj načina, u kojima se može odražavati savršenost Božjeg bitka, slobodnom odlukom svoje volje, Bog se odlučio da ostvari ovaj način, kako ga pokazuje naš svemir. Ta odluka Božja ima svoj razlog, jer nema htijenja, koje ne bi bilo motivirano, obrazloženo. A ne možemo zamisliti, da bi ikoja vrednota, izvan Boga, mogla Ga potaknuti na stvaranje svemira, do Njega samoga. Jer Bog je, sam po sebi, potpuno savršen. Zato Mu nijedna vrednota, što izvan Njega postoji, ne može ni što pridodati, niti Ga potaknuti, da za njom teži. Bog je, dakle, stvorio svemir zato, jer je stvorove htio učiniti dionicima punine svoga bića. Neiscrpivo bogatstvo svoje dobrote htio je dati stvorovima, da se u njima odrazuje, kao što se sunce reflektira u tisuću zraka. Dosljedno, svrha svemira i stvorova ne može biti druga, nego da učestvuju u bogatstvu Božjeg bitka tako, da što bolje na sebi izrazuju sličnost Bogu, kako duboko uči Toma Akvinski.[2] To se manifestiranje savršenstva Božjeg u stvorovima i preko stvorova zove slava Božja. U ovom smislu shvaćena, bez natruhe ljudskog egoizma, slava Božja je konačni cilj svemira i čovjeka.

Prema stepenu savršenosti svoje naravi stvorovi, više ili manje savršeno, učestvuju u manifestiranju dobrote Stvoritelja. Najsavršenijim načinom manifestira savršenstvo Božje svojom naravi čovjek, obdaren razumom i slobodnom voljom. Jedini je on kadar da savršenstvo Božje biti upozna i svjesno priznaje. Što više, jer čovjek u Bogu upoznaje praizvor svake istine, dobrote i ljepote, kao kruna stvorova, on snagom svoje naravi

[1] Aristotel: Metaphysica. XI, c. XI, 7.
[2] Sv. Toma. Contra gentes. II, 19.: »Ultimus rerum finis Deo assimilari.«

nastoji, da što savršenije izrazi na sebi sličnost s Bogom. On za Bogom, najvišim dobrom, svijesno teži, kao za konačnim ciljem svega teženja. Upravo zato čovjek može svakoj drugoj vrednoti odrediti pravu vrijednost, jer znade prosuditi, u kolikoj se mjeri približava savršenosti najvišeg dobra. Time je katoličkom moralu dano najčvršće uporište, s kojega može nefaljeno prosudivati, što je ćudoredno dobro, a što zlo. Bog, najviše dobro, ljubeći svoju neograničenu savršenu bit, ljubi svaki stvor, prema mjeri, kojom ona odrazuje Njegovu dobrotu. Čovjek, razumni stvor, kome je određeno, da najsavršenijim načinom manifestira savršenstvo Božje, mora ljubavi prema najvišem dobru, Bogu, podrediti sve ostalo. Pače, prema toj ljubavi mora mjeriti svaku drugu ljubav tako, da nijedan njegov čin nije ćudoredan, dobar, ako je protivan ljubavi Boga. Pozitivno, samo je onaj čin čovjekov ćudoredan, kojim afirmira ljubav prema najvišem dobru. To je duboki smisao prve i glavne zapovijedi kršćanstva: »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svom snagom svojom, i svom misli svojom, i bližnjega svojega kao samoga sebe.« (Luk. 10, 27.).

2. Katolički je moral, priznavši Boga početnikom svega svemira, ujedno Boga označio i kao konačni njegov cilj. Bog, najviše, apsolutno dobro, postavljen je u središte, prema kome gravitira svaki stvor po svojoj naravi. Otuda slijedi, da Bog, snagom svoje beskonačne dobrote, i čovjeka pored ostalih stvorova, privlači k sebi kao konačnom cilju. Nerazumne stvorove privlači k sebi preko prirodnih zakona i nagona. Čovjeka, razumna i slobodna, može Bog privlačiti samo tako, da mu preko razuma daje mogućnost spoznaje odnosa stvari prema Njemu, najvišem dobru. Na temelju spoznaje odnosa vrednota prema Bogu, Bog čovječjoj slobodnoj volji daje nalog, a da joj ne oduzimlje slobode, što ga ona osjeća kao moranje, da ostvari ili prigrli vrednote, koje su u nužnoj vezi s Bogom. Red vrednota s bezuvjetnim nalogom da ih čovjek ostvari, usađen je čovjeku, na neki način, u samu narav, jer ga neposredno i lahko spoznaje. To je naravski ćudoredni zakon. Prema tome, čovjek gravitira k Bogu, preko zakona, naravskog ili i pozitivno od Boga objavljenog. A da taj zakon može čovjek upoznati kao izraz Božje volje, dana mu je ona apsolutna zapovijed, koju mi zovemo dužnost. Dužnost je zato bezuvjetna, jer je izraz volje apsolutnog dobra. To je jedino ispravno tumačenje dužnosti, jer tu apsolutnu pojavu tumači adekvatnim, apsolutnim uzrokom, Bogom. I tek onda možemo govoriti o moralnom djelovanju čovjeka, kad, bar nejasno, spoznaje dužnost kao izraz višeg, apsolutnog bića. Drugim riječima, između ćudorednog života i religije, kao žive veze čovjeka s Bogom, postoji najuža objektivna veza. Religija je temelj moralnom životu, s jedne strane, a s druge ona je jedna od najvažnijih zahtjeva ćudorednog zakona.

Time je katolički moral podao odgovor na prva dva temeljna pitanja, što ih od svakog znanstvenog etičkog sustava traži F. Paulsen. Neizmjerno savršeni Bog je vrhovno dobro, konačni ideal ćudorednog ljudskog teženja. Taj je isti Bog, po svojoj biti istovjetan sa samom dobrotom, posljednji razlog ćudoredne dužnosti. Između slobodnog htijenja i ćudorednog moranja postoji, dakle, potpun sklad. Katolički moral ide dalje, pa pokazuje, da je takova harmonija ostvariva i između težnje za ćudorednim usavršenjem, koje je često puta skopčano s teškim naporima i velikim žrtvama, te neutažive želje ljudske duše za potpunom srećom. Tome odgovara općenito uvjerenje ljudi, da krepost donosi pravu sreću. Pa ni sam Kant nije mogao da se otme ovoj jednodušnosti, ma koliko nastojao, da odijeli ćudorednu dobrotu

od težnje za krepošću. Potpuna svetost ima za posljedicu, uči, kao svoj odsjev, potpunu sreću.[3]

3. Težnja za potpunim blaženstvom, za posjedom sviju dobara u otsutnosti svakog zla, jedna je od činjenica, koju priznavaju svi filozofski smjerovi. Po tom, što razum nastoji doći u posjed potpune istine, a volja teži za samim apsolutnim dobrom, težnja za blaženstvom uključuje u sebi nešto neograničeno. Ovoj neograničenoj težnji ljudske naravi mora odgovarati potpuno ispunjenje. Na to nas upućuje i iskustvo, da svaki prirodni nagon nailazi na svoje ispunjenje. U protivnom slučaju, morali bismo tvrditi, da je ljudska narav najokrutniji tiranin, koji čovjeka neodoljivo vuče prema imaginarnom cilju, a da ga nikad ne može dohvatiti. Mora, dakle, postojati potpuno blaženstvo u posjedu sviju dobara. I opet nam prastaro iskustvo svjedoči, počevši od Salomona, preko grčkih i rimskih sretnika, do u najnovija vremena, da ovdje, u ograničenim zemaljskim dobrima, nema čovjeku prave sreće. Pa kad bi se i našao sretnik, kome u ovom životu nije ništa uzmanjkalo — a tko to može za se ustvrditi? — pomisao na neminovnu smrt obara u prah sve najljepše sne o potpunoj sreći na ovoj zemlji. Jedino u posjedu neograničenog dobra, u potpunom sjedinjenju sa samom Istinom, Dobrotom i Ljepotom tako, da se čovjek nikada ne može odijeliti od njih, stoji ono blaženstvo, za kojim teži, na svakom koraku, naša narav. Očito je, da katolički moral daje naukom o Bogu, kao usrećitelju čovjeka potpuni odgovor i na pitanje, gdje se nalazi zadovoljenje neograničenoj težnji za blaženstvom?. Vječni, neizmjerno savršeni Bog je jedini dostojni predmet blaženstva čovjekova.

Ujedno je ovom naukom pokazana konačna harmonija između težnje za vlastitim ćudorednim usavršenjem te težnje za srećom Tamo, gdje čovjek nalazi potpuno usavršenje. Tamo je upravo i ispunjenje težnje za potpunom srećom. Još više! Bog, konačni cilj slobodnog htijenja čovjekova, posljednji razlog ćudorednog moranja, također, posljednja je meta, gdje se smiruje ljudska težnja za srećom. Za Boga je čovjek stvoren. K Bogu se približava svojim ćudorednim životom. U posjedu Boga, kao nagradi za ćudorednu borbu, leži i blaženstvo čovjekovo. Tu je misao jezgrovito izrekao sv. Augustin: »Čovjek mora po tom biti blažen, po čemu je dobar.«[4]

4. Ako sada, isporedimo glavne misli modernih etičkih sustava s ovim zasadama katoličkoga morala, možemo učiniti jednu značajnu konstataciju. Štogod je u tim sistemima zdravo, razumno opravdano, sve je to sadržano u katoličkom moralu. S utilitarizmom privatnim katolički moral postavlja sreću pojedinca, ne doduše za prvotni, ali ipak kao drugotni konačni cilj čovjeka. Sa socijalnim utilitarizmom i progresizmom katolički moral naglasuje potrebu neprestanog usavršivanja pojedinca u okviru zajednice. Kantu priznaje zaslugu, što je protiv moralnog empirizma, istakao bezuvjetni i općeniti značaj ćudorednoga zakona. Ali ide i dalje od Kanta, pa daje najdublji razlog uzvišenosti ćudorednog zakona, kad ga proglasuje direktnim izrazom Božje volje. Ne poriče ni školi moralnog osjećaja, da takav osjećaj postoji, ali ne kao nešto različito od našeg razuma. On se kao savijest javlja, kadgod općeniti zakon primjenjujemo na pojedinačne slučajeve.

Dok, ovako, katolički moral posjeduje zdravu jezgru moderne etike, on se, istodobno, sretno uklanja svim jednostranostima, u koja upadaju, više

[3] Kant: Kritik der praktischen Vernunft, IV, 243.
[4] Sv. Augustin. Isp. 130. C. 2, n. 3.

ili manje, svi sustavi neovisne etike. To je posljedica logički dosljednog idejno zaokruženog teizma katoličkog morala. Doduše, moderna etika, s Kantom na čelu, upravo poradi ovog teizma zamjera katoličkom moralu t. zv. heteronomiju, ovisnost o tuđem ćudorednom zakonodavstvu. Uistinu, analiza glavnih ćudorednih činjenica pokazuje, da se bez apsolutnog zakonodavca ćudorednog života ne mogu uspješno riješiti najvažnija pitanja ćuđoređa. I to nam je baš Kantova etika najbolje potvrdila. Nema, dakle, nikakva opravdana razloga, s kojega bi katolička moralka morala požaliti svoje dosljedno teističko gledište.

Nasuprot, teizam katoličkog morala daje mu trajnu suvremenost, jer uključuje u sebi svaku zdravu ćudorednu ideju. Podređujući sve vrednote najvišoj životnoj vrednoti, Bogu, katolički moral procjenjuje ih u vidu na vječnost, sub specie aeterni, i za to može trajno kroz sve peripetije vremena i prolaznog naziranja sačuvati neiscrpivu svestranost, onu blizinu opravdanim težnjama ljudske naravi, kako nam, obilato, pokazuje povijest katoličkoga života. Što više, upravo svome dosljednom teizmu zahvaljuje katolički moral i najljepšu svoju odliku, koja ga, neisporedivo, izdiže iznad svakog drugog etičkog sistema: svoju neslomivu životvornu snagu.

5. Jer, katolički se moral osniva ne samo na teizmu, u koliko nam ga opravdava i pokazuje sam zdrav razum nalazeći u ogromnom svemiru, zvijezdanom nebu i dubinama ljudske duše tragove svemogućega Stvoritelja. Svoju snagu, naročito, crpe katolički moral iz natprirodne objave Božje, direktnog govora Boga čovjeku preko odabranih posrednika. Ta je natprirodna objava dosegla vrhunac i potpuno zaokruženje u Isusu Kristu, Osnivaču kršćanstva. Izvanrednim djelima, čudesima u strogom smislu riječi, nedostižim ćudorednim savršenstvom, svetošću svojom, otkrio je čovječanstvu neslućenu pojavu Boga i čovjeka u jednoj, božanskoj osobi, kako uči sv. Pavao: »On budući u biti Božjoj nije držao za nepravdu, da je jednak Bogu; ali je ipak sebe poništio uzevši bit sluge i postao sličan ljudima i u životu svome nađe se kao čovjek.«[5] Božansko porijetlo Isusa Krista očituje duboka vjerska nauka o neiscrpivim tajnama unutrašnjega života Božjega, o ljubavi Boga prema čovjeku, koja daje najgrandiozniju svoju manifestaciju žrtvom križa na Kalvariji, pa naukom o pravednosti Božjoj, o blaženstvu vječnom i konačnom odbačenju grješnika. Za ćudoredni život imade naročito značenje djelovanje sakramenata ustanovljenih po Isusu Kristu. Tu dolazi do potpunog izražaja božanska superiornost katoličkog morala, jer milosno djelovanje u dušama ljudi jedino odgoneće silne promjene, što ih je kršćanstvo proizvele nebrojeno puta, tokom povijesti svoga opstanka, u ćudorednom životu ljudi. Neosporiva je zasluga katoličkog morala, da je najbolje procijenio vrijednost čovjekove ličnosti, oslobađajući ga od sviju nepotrebnih spona niže, sjetilne naravi, od posjeda vanjskih dobara, od neurednih veza okoline, da je onda postavi u natprirodno dostojanstvo, čineći čovjeka, po milosti, dionikom božanske naravi.[6] Uzvišena u natprirodni red, ličnost čovjekova prelazi sve zapreke smrti i, uzdignuta do najvišeg stupnja sjedinjenja s Bogom u vječnosti, ona u blaženom zrenju Božjeg bitka smiruje sve svoje težnje. Samo ovakav moral mogao je čitave stranice povijesti čovječanstva ispisati herojskim djelima kršćanskih mučenika, priznavaoca, goleme mase vjernika, koji su na putu savjesnog vršenja svagdanjih dužnosti po-

[5] Filip. 2, 6.—8.
[6] Iv. 14, 6.

svetili svoje duše. Svi su oni pošli stazom života za Onim, koji je jedini mogao svom zbiljom doviknuti umornim dušama zemaljskih putnika : »Ja sam put, istina i život.«[7]

Da završimo. Opisujući ćudoredno djelovanje kršćanstva, F. Paulsen citira poznato mjesto iz Goethea (Note zum westöstlichen Divan) : »Pravi, jedini, najznatniji predmet svjetskoj povijesti bio je i ostaje sudar vjere s bezboštvom. Svi su vijekovi, u kojima vlada vjera, sjajni, podižu duhove i plodonosni su, kako za svoje doba tako i za budući naraštaj. Naprotiv oni vijekovi, u kojima je makaerza čas prevladalo bezboštvo u kojemgod obliku, ostali su beskorisni za potomstvo, jer nitko ne voli mučiti se s upoznavanjem neplodnosti,« pa zaključujem : »Ako možemo reći, da vjera u Boga odgovara najnutarnijim i najdubljim potrebama ljudske duše, te da se ljudska povijest ne može zamisliti bez vjere u Boga, tada smo već odgovorili i na naše pitanje : Ćudorednost i vjera drže se nerazdjeljivo zajedno.«[8]

DR N. KOLAREK

NA POVRATKU IZ GRADA

Moje su oči upile danas
Žar električnih svjetiljaka.
U mojoj duši još bruje
Žalosne melodije topota nogu
Na crnom i mokrom asfaltu.

I ko da jošte vidim blijeda lica,
Oči usahle, bijedne
I one oči što od čežnje gore
I usne strasti i cjelova žedne.

Kao da čujem u ritmu te buke
Plač od tisuća srdaca.
(Oh kako je ružan i bolan!)
I tisuće ljudi što pružaju ruke
Za dalekom, neznanom srećom.

Melodije ljudskoga bola bruje
U svakom kutu moje duše
I svaku miso na sopstvene boli
Krikom u ponor zaboravi ruše.

Oh! Mnogi ljudi jureći ne vide
I ne čuju kroz drndanje i buku
Koliko čovjek pati
I kako su ljudi siromašni, bijedni
I kako im mnogo — mnogo treba dati.

J. E. R.

[7] F. Paulsen. System der Ethik. Stuttgart 1906. I. B. str. 428.
[8] (—) 2. Petr. 1, 4.

DON FRANE BULIĆ: OMLADINI U SPOMENAR

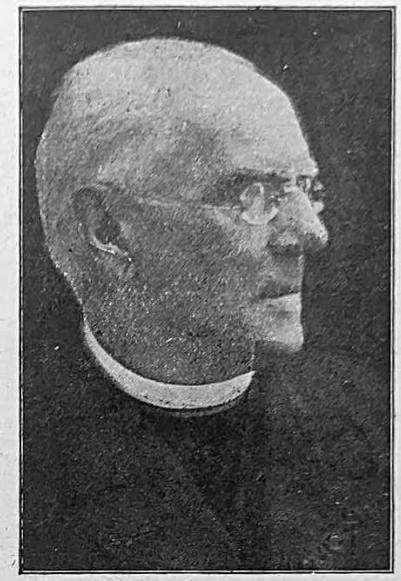

Između ostalih krilatica, koje je bacilo u svijet ovo poratno doba nesređenosti i kulturne površnosti, a koja bi mogla donijeti velike štete našoj Omladini — je ona »Zaboravimo prošlost, gledajmo samo u budućnost.« U vezi s tom krilaticom traže se razne reforme pa i reforma škola, a prva žrtva trebali bi da budu klasični jezici, grčki i latinski, kao tobože nepraktični, nepotrebni i suvišni. Zaboravlja se na žalost, da je velika antikna kultura, grčka i rimska, oplemenjena kršćanstvom, izvor i temelj današnje evropejske kulture i civilizacije, i da je ona postala svojinom svakoga prosvijetljenog naroda, pa i nas Hrvata. Zaboravljaju se one Horacijeve »Grasii ingenium, Graiis dedit ore rotundo Musa loqui, praeter laudem nullius avaris« (Muza dade Grcima duh i dade im zaokruženo govoriti njima, koji osim slave ništa nisu tražili), »Vos exemplaria graeca nocturna versate manu, versate diurna« (Vi prebirite grčke knjige i noći i danju). Zaboravila se ona izreka, koju je prije više od jednog vijeka napisao učenjak svjetskoga glasa : »Na pragu kulture čovječanstva stoje dvije velike knjige: Biblija i Homer«, a koju izreku eno zadnja stručna znanstvena istraživanja, poduzeta od svih kulturnih naroda na dalekom Istoku, u toj kolijevci čovječanstva; u Egiptu, tomu hranitelju naroda; u Grčkoj, toj majci umjetnosti, dokazuju da je istinito pripovijedanje biblijsko o postanku svijeta, o kulturnome razvitku jevrejskoga i susjednih naroda; da su pričanja helenskoga naroda u Ilijadi i Odiseji u jezgri istinita, da nisu plod puke mašte, i ako pjesnički iskićena — prema shvaćanju i potrebi tadašnjih naroda.

Na tim su umotvorinama na toj su prošlosti svi evropski narodi gradili tijekom stoljeća svoju kulturu.

I naš se je narod od svoga ulaska u historiju čovječanstva odnjihao i uzgojio u toj kulturi, te je ona postala sastavni dio naše narodne kulture. Kao što je potrebno i korisno da proučavamo prošlost i život svoga vlastitoga naroda, isto tako nam je dužnost i korist, da se neprestano napajamo na izvorima, koji su probudili i uzgojili u našim najboljim ljudima, učenjacima i književnicima, smisao za istinu, ljepotu i uzvišenost. Poštivanje starine i svijetlih uzora prošlosti uzdiže, oplemenjuje duh i uzgaja karaktere, a preziranje tih duhovnih vrednota rađa materijalističkim praktičnjaštvom i beskarakternošću.

Zato ležerne krilatice ne smiju da smućuju dušu Omladine, ne smiju da nam drmaju i ruše školu. Ako igdje, a ono u školi pogibeljno je kidanje s tradicijom. Štetno je i pogibeljno, ako škola otvara svakomu vjetru jedra i ako u nju zapljuskuje svaki val modernizma; ako su promjene u nastavnom planu i duhu škole zavisne od dnevnih događaja, od jednodnevnih pojava, od kulturne mode, a ne isključivo od rezultata znanosti, od napretka pedagogije i novih, ali prokušanih metoda. Duh, koji vlada u dobroj školi, s pravom će biti pre-

težno konzervativan i tradicionalan. Samo završene kulturne epohe unose u nju svoje gotove rezultate, da povećaju i dopune ono, što je bilo dobro i od trajne neprolazne vrijednosti.

Završujem s riječima francuskog učenjaka E. Renana, koje bih želio da naša Omladina usadi u pamet i češće o njima razmišlja:

»Les vrais hommes de progrès sont ceux qui ont comme point de depart un profond respect du passé. Tout ce que nous faisons, tout ce qui nous sommes c' est l' aboutissement d' un travail séculaire.«

(Pravi su ljudi napretka oni, koji uzimaju za polaznu tačku u svomu radu duboko poštivanje prošlosti. Sve ono što činimo i što jesmo, sve je to rezultat (plod) rada mnogih vijekova).

HTIO BIH . . .

Sve rumenilo rujne, rumene zore u dušu bih slio da mogu,
I tišinu jedne bijele noći,
I sav skladni romon naših seoskih zvona kad sumorni danak vene
Na vrhu zvonika sklapajuć umorne oči — – —

I jednog sunčanog jutra, okupan u kristalnim kapljama rose,
Kad u duši mi zatitra pjesma dobre sreće,
Htio bih poletjet u eterske sfere kroz koje mjesec draž po polju lije,
I to draž koja se k njemu nikada vratiti neće,
ah, nikada vratiti neće — —
A dušu pridati dobrome Bogu — — —
Oh, što bih, majko, jednog jutra da me na krilima Serafini nose,
I da me na ovome svijetu, majko, više nije — — –

S. KARLOV — SINJ

NA SMRTNOM KREVETU

Čini mi se, majko moja, da se cilj mog putovanja već primiče kraju — — —
I da ću brzo bit — — — s pokojnima — — —
Oh, kako hladan zrak mi struji iz onih grobnih počivališta, majko,
I sve mi nešto šapće da dadem zadnji pozdrav vama svima — — —

— — — Ja na licu tvome, možda zato, danas tugu čitam.
Oh, ta tuga, majko, u srcu mome, ti ne znaš kakvu bol i patnju budi — — —
Stog reci mi, majko, reci, zašto se na tvome licu danas tuga čita
I zašto moje srce ritmički ne tuče posred mladenačkih grudi? — — —

Al' uzalud, majko, pitanja moja, jer još nikada mi odgovora nema.
Al' uzalud, majko, pitanja moja, jer uvijek isto tvoje zamišljeno lice
U moru tuge sve to više roni — — — Oh, uzalud, majko, i zamišljenost tvoja,
Jer snage u mene nema kao u ranjene ptice — — —

Stog užeži mi, majko, svijeću nek titra i gori mi nad glavom,
Ali onu voštanu svijeću štono je otac donio iz grada — — —
Da, ona svijeća kad ugasne, jedan će život prestati
Za kojim će nečije srce bit puno bola i jada — — —

S. KARLOV — SINJ

RUSKA CRKVA, BOLJŠEVIZAM I UNIJA*

Kakogod mi kvalificirali današnji položaj ruske crkve spram katoličke: ili naprosto kao nesjedinjene, ili kao šizmatičke (zbog nepriznavanja jurisdikcije rimskog Pape) ili kao heretičke (zbog nepriznavanja vatikanskih dogmi) svakako nikakve dvojbe nema, da se u njezinom slučaju radi o takovoj crkvenoj organizaciji, koja tvori u sebi autonomnu hijerarhičnu cjelinu sa svojim posve osebujnim duhovnim životom čak i s obzirom na ostale pravoslavne crkve. Ta crkva je uostalom po svojem načinu osnutka kći bizantinske crkve, pa se prema tome baš za nju samo teško može reći, da je bilo šizmatička bilo heretička, jer je za takove kvalifikacije ipak potrebit izvjesni aktivni postupak dotične crkvene organizacije u tom smislu. Međutim kako bilo da bilo u teološku raspravu o tome ne možemo ulaziti radi naše inkompetencije; za naše razmatranje nam je dovoljno, ako naprosto konstatiramo, da se u ruskoj crkvi nalazi mnogo duhova, koji priznaju potrebu crkvenog ujedinjenja, ali ih se uopće skoro ne nalazi takovih, koji bi osuđivali ili bilo što izlučivali iz čitave svoje tradicije. U tom imadu u toliko pravo što zaista ruska Crkva nema u svojoj prošlosti skoro ništa što bi trebalo zabaciti; njena disciplina je uzorna i pobožnost njenih vjernika prema orijentalnim običajima i prilikama vanredno velika. Praktične pogrješke te crkve nisu bile veće od one pojedinih zapadnih crkvi. Ipak je, dakako, takovo duhovno stanje u sebi neprijateljsko visokoj ideji Unije. Treba mimogred spomenuti, da nisu za Ruse toliko važna pitanja opsega naučavajuće vlasti Papine, koliko su za njih važna pitanja jurisdikcijonalna i crkvenog života. Oni naime ništa ne će, da izmijene na svojoj crkvenoj disciplini i na stilu svojega duhovnog života, jer drže da se od Zapada ničemu boljemu ne mogu naučiti i jer drže da su forme duhovnoga i crkvenog života latinske crkve prikladne Zapadu, ali da Rusiji treba drugo t. j. ono što ona već ima. Sv. Stolica ili još bolje baš lično pape Benedikt XV i Pijo XI, ispravno shvaćajući svoju ulogu Glave Universalne Crkve t. j. i Istoka i Zapada, te dobro naučavajući nebitnost svih onih vanjskih, sporednih popratnih oblika Kristove vjere i Crkve kako u životu tako i u nauci (teologiji kao znanosti) izričito su ograničili zadatak sv. Sjedinjenja na priznanje rimskog primata u onom opsegu ili kakovom ga je zapadna crkva uvijek priznavala, a definitivno ga definirao vatikanski koncil oslanjajući se najviše baš na firentinski koncil, na kojem su i istočni ruski (kardinal Izidor) i bizantinski prelati aktivno sudjelovali.

Caristička Rusija nije nikada htjela ni čuti o izmirenju s Rimom. To je i prirodno, jer je ona voljela da za sebe nasuprot u crkvenopolitičkim pitanjima ima hijerarhiju ograničenu na njezin državni teritorij i podložnu njezinoj svjetovnoj vlasti, nego da ima posla s jednom sveopćom Crkvom, na koju bi nužno mogli da vrše samo manji utjecaj. Boljševizam stoji na istom stanovištu. On znade, da mu od Crkava može biti opasna samo rimska, čijih vjernika, srećom za nj, nema nego mali broj na sovjetskom teritoriju. Doduše nijedna Crkva ne bi mogla da sruši boljševički režim, jer to uostalom nije niti zadatak Crkve, (a i pitanje je, što bi danas nakon rušenja sovjetskog režima u Rusiji slijedilo). No rimska Crkva bi boljševističkoj aktivnosti na području vjere i ćudoređa suprotstavljala takove zapreke internacijonalne pri-

* Namjerice u ovom članku nećemo svratiti posebnu pažnju pojedinim aktima pontifikata pape Pija XI. i njegovih suradnika na djelu za sjedinjenje, jer su svi bili svojevremeno opširno komentirani u »Luči«. U ovom članku želimo samo nabaciti probleme i ništa više. *Op. pisca.*

rode i u praktičnom životu i u provođenju njegovih crkveno-političkih mjera uslijed sistema svoje organizacije, da bi njegovo državno crkveno zakonodavstvo bilo uvijek onemogućeno, a svakako oteščano. Ipak se boljševici danas nepotrebno tako jako boje Rima u toliko, što bi eventualno sjedinjenje moglo možda izvršiti izvjestni utjecaj na rusku hijerarhiju i vjernike, ali u stvari uslijed toga što bi sv. Stolica faktično bila vezana na poštivanje cjelokupnog crkvenog ustava ne bi bilo nikakove ni časovite ni znatne promjene u crkvenopolitičkoj praksi Rusije.

Postavlja se pitanje: kakav utjecaj boljševizam vrši na zbližavanje zapadne i istočne Crkve? Prvi rezultat njegova djelovanja jest rascjep pravoslavne Crkve na onu u emigraciji i na onu u Sovjetskoj Rusiji. Ona u emigraciji ponijela je sa sobom ne samo živu vjeru, koja je u najvećem broju slučajeva odoljela protestantskim sirenama, nego je ujedno zadržala i sve predrasude protiv katolicizma. Čudnovato je, kako se ta hijerarhija u svojoj cjelini najčešće znala očuvati čak i od ličnog kontakta sa zapadnim prelatima. No ne treba pretjeravati. Najbolji religijozni mislioci emigracije shvaćaju i razumiju vrlo dobro visoku unutarnju vrijednost zapadne Crkve, pa ako niječu mogućnost sjedinjenja čine to jer možda još pravo ne shvaćaju pravu narav rimskog primata, te ga previše vežu na pravni oblik zapadne crkve i s uskim zlim uspomenama iz historije.

Naprotiv pravoslavna crkva Rusije je Crkva mučenika t. j. Crkva religijozne elite. Razumije se, da u vrijeme teške borbe s protukršćanskim utjecajem boljševizma kada ta Crkva u sebi osjeća svu unutarnju snagu, koju po milosti Božjoj crpe iz sakramentalne i dogmatske čistoće svog kršćanstva nije baš najpovoljniji momenat za razmišljanje o problemu jedinstva, koji baš na Orijentu traži dubok studij. Postoji nedvojbeno mogućnost, da se ta Crkva mučenika približi Rimu i to s razloga, jer baš s te strane prima pomoć molitve, koja se katkada proširuje i na materijalnu pomoć, a i naučnu pomoć. Tako je Papina prevažna enciklika Quadragesimo anno proširena i u Rusiji i to zato, da posluži kao osnov socijalnim nazorima tamošnjeg pučanstva.

Sv. Stolica je pored svih tih poteškoća vjerna svojim tradicijama započela vrlo dobro zamišljenu akciju za sv. sjedinjenje, kojom su povećani sami papinski instituti (Orijentalni, Russicum, komisija pro Russia) i jedna kongregacija benediktinaca u Belgiji. U taj studij sistematskog rada prešla je ideja sjedinjenja tek iza rata, pa je jasno da rad na sjedinjenju onoga što su vjekovi rastavili ne može biti rad sa skorim ni osobito vidljivim rezultatima, Rusi visoko cijene taj rad Papinske stolice, premda dakako uvijek ne vjeruju u iskrenost »Latina«. Međutim to je nepovjerenje sasvim neopravdano dok se radi o modernim pregaocima za sv. sjedinjenje, dočim je, načelo, historički opravdano radi onih, koji su do sv. sjedinjenja htjeli doći barbarskim metodama lažnog Dimitrija.

Mi smo namjerice skicirali kako se pitanje sv. sjedinjenja postavlja za Rusiju, radi toga, jer se tu radi o problemu pravoslavlja. Male pravoslavne Crkve bliskog Istoka su manje više danas zavisne od Grčke, ako i ne juridički, a ono faktično, a balkanske Crkve su ono spram ruskog pravoslavlja što su, recimo, centralnoameričke crkve spram španjolskih crkvi: malodobne kćeri, koje još nisu prohodale, no s time da se balkanske crkve po svom duhu znatno razlikuju od ruske crkve, jer su zadržale neke političke karakteristike bizantinske crkve, koje s obzirom na specijalno nepovoljne prilike Balkana imaju još nezgodniji karakter. Prema tome njihovo pojedinačno ponašanje

ne znači za budućnost sjedinjenja ništa, kao što ni ponašanje starih patrijaršija u tom pogledu nema važnosti. Ukrajina jedino predstavlja interesantni i zaseban problem, no o njoj ćemo do zgode, a sada ćemo svršiti naprosto konstatacijom, da Rusi, najveći od svih slavenskih naroda, baš danas pokazuju svu svoju odanost kršćanstvu mučeništvom tolikih među njima za vjeru Kristovu, pa da sav katolički svijet, a napose Slaveni moraju moliti za uspostavljenje sv. jedinstva baš preko te mučeničke crkve. Papa Pijo XI. stalno pozivlje katolike, da se mole za Rusiju, pa ne treba drugo nego da ga u tome slijedimo.

E.

U PROLJEĆE

Zar može nečija duša,
da pati i cvili,
kad proljeće je donijelo radost,
povitu u mekoj svili.

Zar može nečija duša,
da ne bude poljuljana valom,
pjesme cvijeća
lahora
drveća
Zar proljeće da ne bude
života idealom

Zar može ko da pjeva
o bolovima, surovoj mladosti,
kad proljeće dušu draška,
u svojoj radosti — — —

KARLOVAC ANTE MORAVEC

SNATRENJE

Zar da tugujem za blještanjem sunca
cvrkutom ptica životom dana? —
u noći ovoj plavoj.
Kad blijedi sanjavi mjesec
zvijezde sjaju.
Kad čežnja leti daleko,
kad duša je meka,
ko cvijeće u maju.

Zar da tugujem za blještanjem sunca,
cvrkutom ptica, životom dana? —
kad noć je tako opojna, blaga.
Kad duša se sva razastre,
po blijedim zracima mjesečeva saga.

KARLOVAC ANTE MORAVEC

MRTVA JESEN

U polju je davno već pomrlo cvijeće,
utrnule boje, nestale topline;
praznim raspućima žuto lišće lijeće
i po blatnim lokvama zakopano gine.

U aleji dugoj kraj potoka stoje
zamišljene vrbe — simboli životu;
oplakuju život, proljeće i boje
i šumore tiho neku plačnu notu...

A večeri svake kada sjene panu,
kada u daljini nijemo dan ugasne —
jablanovi vitki tad se njihat stanu
i — sviraju pjesmu te jeseni kasne...

Ko sablasti u noć strši golo granje
(vihor im je lišće pokopo sred blata.)
Pustim poljem topot, alaše rzanje
i pod oblacima — bježe crna jata...

ŽELIMIR ANDRIJANIĆ.

NA RASKRŠĆU

Ko to još nešto sad traži od mene?
Kad hladni sumrak na dušu mi pao?
Ah, što ću dati? Ja ničega nemam.
Ja sam sve srcu i snovima dao.

Svi uzdisaji uzburkane duše,
Šareno cvijeće mladosti mi rane,
Nestalo sve je — poput modrog dima,
Otopilo se kao snijeg od lane.

Pa što ću? Zar ću tražit ideale
Što ih mašta stvara u večeri snene?
Nijesu li sve to bolesni fantomi,
Utvare puste i isprazne sjene?

Ne, ja toga neću. Ja sad želim samo
Da mi se duša iz ovog sna prene
Dahom večeri ne opaja se više
Te stazom pravog života da krene.

J. E. R.

SAMOUBICA

Moj druže ja ti ništa više nemam
sve dobro ja sam ubio u sebi
crninu tešku za opijelo spremam
ničim me više utješio ne bi.

Moj druže, kukam u ponoć sa svodom
zvijezdama malim žalosnim i blijedim
i lutam bez sna prognanika hodom
Znam: ništa više pred Bogom ne vrijedim

Nemir je unišo u moje zjene
plašim se klonulog stabala šuma
prokletstvo osjećam i svoje sjene
i pustoš svega: srca, uma.

Moj druže, ja Ti ništa više nemam
sve dobro ja sam ubio u sebi
crninu tešku za opijelo spremam
ničim me, ničim utješio ne bi!

ANTUN PAULIĆ

JA BOGA TRAŽIM

Ja Boga tražim i noge su mi krvare
ja Boga tražim i nosim mu srce
ja Boga tražim u noći sam.

Kaljava odurna cesta leži.

Na nju padaju kapi crne furije
hrast munjom opaljen čuva drum
i zaustavlja me granom svaljenom.

Kiša. — Moj hod postaje spor.
Moj hod se spotiče o svaki kamen
Još srce gori... Povija vjetar kamen
Još srce gori... Povija vjetar plamen.
Pjeva mi pospano kiša hor.

ANTUN PAULIĆ

NA OPROŠTAJU

Čempresi, što ste se stisli,
Što su vam splele se hvoje?
Il' nešto tajno šapćete,
Il' bolno ko i srce moje!

U hladu je vašemu tako
Molit se ugodno bilo,
Teško da igdje će tako,
A nije nikad ni bilo.

Bojim se šuma i ruža,
Posutih biserom rose,
Bojim se sunčanih dana,
Neznam, što oni mi nose!

U žaru se sunce razlilo,
Svijetle se ljeskaju boje.
Čempresi, što ste se stisli,
Što tako vam tužne su hvoje?

I. NEVISTIĆ

PRI ZALAZU SUNCA

Zašto se gasite
zlaćani sunčevi traci,
kad sam na blještavom
plaštu vašem,
poslao čeznutne želje
u daljine snene.

Stan'te sunčevi traci
Ne nosite sanjive radosti
moje duše
da utonu
za gorama crnim.

KARLOVAC ANTE MORAVEC

SLIKA IZ JEDNOGA ZAKUTKA

Rijeka se brzo talasa
Između hrastovih panja,
A tiho na litici kraj nje
Slamnata kućica sanja.

Svuda oko nje u stjenju
Sve se u cvijeću lelija,
A ona se trošno na potporanj
Polako na zemlju svija.

Lišće se nad nju spustilo,
Kao da stara i nije,
A pred njom se djetence malo
Radosno ptićima smije.

Trešnje se tiho nanizale
Bijeloga cvata pune,
Krilima ptice lepeću,
Latice bjele se trune.

I. NEVISTIĆ

FEUILLETON

JEDAN UZOR IZ NAŠIH DANA

Pier Giorgio Frassati!

Kako je to ime kod nas malo poznato. A ipak je u Italiji pod tim naslovom izašla knjiga, koja se od 1928. pa do danas, dakle u 4 godine, tiskala u šest naklada; Francuzi, Poljaci, Nijemci i Englezi imaju također već po više njezinih izdanja. U Italiji postoji preko 250 omladinskih i đačkih društava, sekcija, konferencija sv. Vinka i institucija, koje se ponose tim imenom.

Po čemu je, dakle, slavan taj Pier Giorgio Frassati (Pjer Đorđo Frasati)?

Odgovor je lagan. Nije taj mladić, inače apsolvent politehnike u Torinu, slavan po nekim naročitim djelima na području organizacije ili literature. On nije nikada bio niti predsjednik kakova društva, a pero mu je bilo prilično neokretno. On je po »strogim kriterijima« bio sasvim »prosječna pojava« i svoju slavu ima da zahvali tek tome što je bio dosljedan svom katoličkom uvjerenju i što je sa svojim svim silama težio da istinu njegovo katoličko uvjerenje bude djelo život, dakle ništa »neobična« nije bilo u tome snažnom i veselom mladiću. Uzmimo u ruke debeli svezak O. A. Cojazzi-a, pa zaredajmo od poglavlja do poglavlja ove knjige. Naći ćemo tamo bilješke o jednostavnim događajima, izjave Frassatijevih drugova, znanaca i prijatelja. Taj jednostavni sadržaj početi će nas pomalo zaokupljati, dok nas ne ovije neki nehotični osjećaj divljenja prema toj jednostavnoj i vedroj katoličkoj duši, ponosu F u c i n a,** pa da nakon čitanja te knjige osjetimo da smo i sami postali bolji; dakle u nešto manjoj mjeri ono isto što iz ličnog saobraćaja osjetiše njegovi znanci, drugovi i prijatelji, koji o njemu svjedoče na stranicama ove knjige. Taj jednostavni veseli student utjecao je i utječe pozitivno na svoje suvremenike po tome što bez ikakovih izvanrednih umnih darova, običan čovjek, kao i tisuće drugih, prolazi kroz sve zgode i nezgode suvremenog studentskog života bez ikakove ljage noseći u grudima čisto i pobožno srce, živ dokaz kako svaki student može katoličku nauku prenijeti u praksu do njezine najpotpunije cjelovitosti.*

A što želite više? Zar to nije ideal svih katoličkih đačkih pokreta?

*

Ove i preobične konstatacije su dovoljne da svakog đaka, koji nije zaboravio prve stranice katekizma i koji u sebi nosi još barem klicu žive težnje za proživljavanjem katoličke nauke, potaknu na čitanje par skromnih odlomaka iz života ovog našeg druga po studiju i vremenu u kojem živimo, a brata po vjeri.

PIER GIORGIO FRASSATI

Iznošenjem ovih nekoliko skromnih stranica želimo, da u gdjekojem od nas ojača misao o uzvišenoj vrijednosti milosti posvećujuće pa da mu ovi redci budu poticaj za provođenje onakvog katoličkog života, kako ga naša »Luč« propovijeda evo već dvadeset i sedmu godinu.

Štogod o tome rekao bilo koji t. zv. »duh nesputan vjerskim sponama«, mi ovaj uspjeh pretpostavljamo svakom drugom, jer to je za nas korak naprijed na putu k sretnoj Vječnosti, koja mora uvijek biti prva i zadnja misao svakog našeg djela.

B.

* (»Pier Giorgio Frassati« — Testimonianze raccolte da D. A. Coiazzi — Torino — Societa Editrice Internazionale — 300 strana. Lit. 8.—)

** Fuci = F. U. C. I. = Federazione Universtaria Cattolica Italiana.

PIER GIORGIO FRASSATI

Ovih par redaka donosimo prema knjizi D. A. Cojazzi-a. Torino 1931. Sve je uzeto ili doslovce ili uz par redaka dodatka, da bi se povezali razni odlomci, dakle dodatci koji bitno ne mijenjaju ništa.

Znam da je svaka ličnost složena od čitavog kompleksa elemenata, pa znam da ju je nemoguće definirati samo jednim atributom. Uza sve to

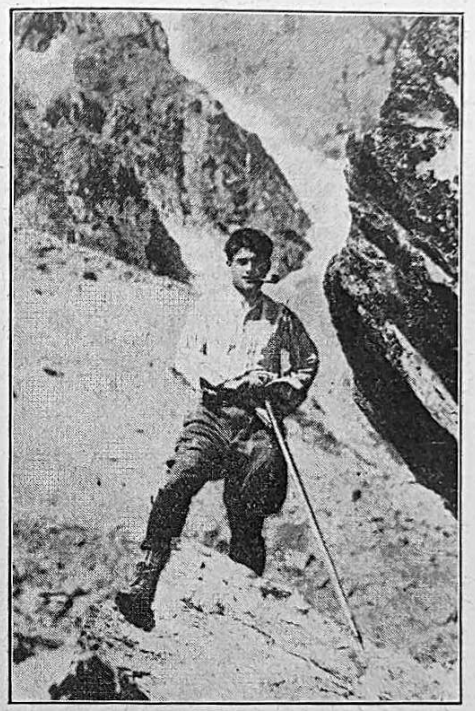

FRASSATI NA PUTU NA MONTE VESO

svatko ima neku karakterističnu osebinu. Pa kada nastojimo da nađemo tu karakterističnu crtu Pier Giorgia, spontano mi dolaze izrazi p r i m i t i v a n i e l e m e n t a r a n. Imao je dakle, kako već prije istaknuh, neke pogreške primitivnih. Neke od tih mana, mogu biti i simpatične, iako izlaze iz dobra srca, dok su iste te mane vrlo nezgodne kod ljudi koji su pokvareni. Tada te osebine postaju: laž, zavist, zloba, zle riječi i sl. Međutim, Pier Giorgio je bio daleko od toga, što više njegova impulsivnost, rezolutnost i ustrajanje kod vlastitih misli i odluka, i ako su bile koji put neugodne njegovoj majci, koja se kao i sve »brižne mamice« brinula se mnogo za stvari, koje Pier Giorgio nije shvaćao, kod njega služe zato da još jače istaknu prednosti ovog mladića, koji se čitav život borio sa svojom i suviše živahnom prirodom. Kriza koja se kod mnogih mladića pretvara u moralnu katastrofu, pošto sobom donosi iskustva, koja zauvijek otruju i profaniraju osjećaj ljubavi, kod njega je prošla, ne ćemo reći, neopažena, ali slobodno možemo kazati, da ju je prebrodio neobično lako, hvala majčinoj budnoj pažnji.

»Možda je imao, priča jedan njegov prijatelj, petnaest ili šesnaest godina, kad se ja i on vraćasmo sa jedne đačke priredbe i putem sastasmo dvije djevojčice, sigurno slabo odgojene, jer su, dobro se sjećam, one nas prve nagovorile. I tako razgovarajući, ugovorili smo sastanak. Da se za tu zgodu u džepu nađe nešto novaca, kako bi se do potrebe mogli pokazati kavalirima prosamo par knjiga i bilježnica. Iza toga smo otišli po njih. Sjećam se, kao da je to bilo jučer, da je Pier Giorgio, doduše išao samnom, ali nije bio na čisto s time što znači ovaj naš korak; bio je vrlo dobre volje i neprestano je zbijao šale. U zatvorenim kolima (bilo je rano proljeće) odosmo u Valentino. Ne znam točno, gdje smo zapravo bili, ali mislim da smo bili u restauraciji u Parku gdje smo nešto popili.«

»Dva tri slična izleta i sve je svršilo.« Uspomena na ovaj mali ispad me i danas neugodno dira, jer osjećam, da sam i nehotice bio onaj koji je bio na putu da ga dovede u napast.«

Majka Pier Giorgiova (inače prava kršćanka uzor-majka) je nešto kasnije među njegovim knjigama našla papirić, iz kojega je doznala za ove izlete. Njezino majčinsko srce je bilo zabrinuto, pa mu je prvom zgodom govorila o tome. Međutim on nije pokazivao nikakove grižnje savjesti, očito u svojoj naivnosti nije shvaćao da bi njegov postupak bio nezgodan. Skupa sa majkom njegova druga uspjela je doznati istinu. Odahnula je, jer je vidjela da u stvari nije bilo ništa. Uza sve je to ukorila sina, jer je osjetila, da bi to mogao biti loš početak... Radi toga je opet prvom zgodnom prilikom opomenula Pieer Giorgia i začudila se kad je vidjela da njezin opori dječak, koji prije nije pokazivao niti najmanje grižnje savjesti i razumijevanja za opomene ove vrsti pada na koljena i plačući moli:

— Oprosti, mama, oprosti! Nijesam znao što činim, kunem ti se da neću nikad više!

Majka Pijer Giorgova se pitala, odakle ta promjena? Ali se prestala čuditi kasnije kad je doznala, da je prije toga njezin dječak bio kod svoga ispovjednika.

Bio je ovo prvi kamen spoticanja u njegovom životu. Ali, kako vidjesmo, mjesto da je pao on se još jače uspravio i ovaj posrtaj pretvorio u uspon. Uz dobru volju, uz utjehu i pomoć molitve i sakramenata vjerno je održao obećanje: n i k a d v i š e!

I od toga časa čistoća, koja je prije bila dar postade krepost; tu je početak njegovog višeg života, koji postaje svijestan svojih borba i pobjeda.

*

Jedna od najbitnijih crta njegova katoličkog života je pažljivo i prostodušno vršenje pobožnosti i zapovijedi, ne tražeći isprike ni distinkcije učenih moralista. Tako je za njega tipično njegovo rigorozno održavanje posta.

On je post održavao čak i na izletima u planinama. Tako pripovijeda jedan njegov drug, da je na jednom dugom izletu u korizmeno vrijeme obdržavao apsolutni post. Toga je dana vodio opasnim stazama grupu nevještih drugova. Upozoravali su ga da bi dobro učinio da ujutro nešto pojede.

— Ti sa svojim zdravljem i svojim izvrsnim želudcem ! govorili su mu.

— Ali, odgovorio je tvrdo i sa smiješkom, ako nećemo postiti mi mladi i jaki, da tko će drugi ?

Prošlo je 11 sati, piše jedan F u c i n o, kad smo došli do najopasnije staze. Stali smo i založili, dok je Frassati bavio oko užeta, kojima smo se imali vezati.

— Idemo li ?

— Ali još nije podne, odgovorio je, gledajuć na sat.

— Toliko bolje !

— Ali ja se ne ufam krenuti natašte, a prije podne neću jesti.

Mons. Piastrelli, koji je bio s nama, začudio se i poticao ga da odmah jede bez ikakovih skrupula. Pa i onako je blizu podne, u planini smo, umorni smo, nalazimo se pred teškim usponom, a konačno... đaci su dispenzirani odposta.

— Da, oni koji studiraju, odgovorio je Pijer Giorgio, ali ne oni koji ne rade ništa, kao mi sada !

Ipak je popustio Mons. Piastrelliu, jer se u svećenika posve pouzdavao.

*

Međutim nije on bio mrzilac života. Smisao za ljepotu i šalu bio je kod njega u velike razvijen.

Don Cojazzi piše : »Pasija za lijepim prožimala ga je svega. Njegovo držanje, kao da je neprestano goorilo : O, k a k o u ž i v a m ! Uvijek i kod najveselijih zgoda života, u najvećoj radosti ostaje Pier Giorgio dobar mladić, koji bukti od snage i zdravlja, mladić vedra i uravnotežena uma, duše odane Bogu, kojega je dnevno primao, dobra srca puna dobrih želja za svako stvorenje, a vazda pristupačan svakoj ljepoti.«

Osim toga je već bila rana njegova ljubav za cvijeće, lijep pejsaž, oduševljenje za foot-ball, bicikl, i planinarenje, a nada sve ljubav za more, gdje je opaljen od sunca doživio svoje najljepše dane. Koliko veselja u bravurama ronjenja, skokova a la salto mortale, dugih plivanja i jedrenja u čamcu ! K tomu pridodajmo njegovu ljubav za plastične umjetnosti i poeziju.

Osobito se mora istaknuti njegova ljubav prema drugovima, naročito onim koji su mu bili ne samo drugovi po studiju već i drugovi po katoličkom uvjerenju. Često se u njegovoj obitelji spominje ona zgoda, kad je jednih ferija ostao sam u kući (ostali su bili na ladanju) i pozvao nekoliko drugova, kojima je priredio veselicu, radujući se da može u isti mah igrati ulogu domaćina i konobara. Taj prizor je fiksiran na fotografskoj ploči, koja mu je kasnije bila neugodna, jer se bojao da taj »corpus delicti« ne dođe u majčine ruke. Do toga mu je bilo toliko stalo, da su ga kasnije drugovi ucijenili pa je morao dati Lit. 45.— u zajedničku blagajnu za izlete.

To je bilo nešto prije njegove nenadane smrti pa su Pier Giorgiovi prijatelji taj isti novac dali za služenje sv. mise za upokoj njegove duše.

U svakoj zgodi je bio spreman na šalu. Čak i za vrijeme duhovnih vježbi. Tako je jednom iza polnoćke, dok su drugovi otišli da malo otpočinu ustao i zvonom probudio svih.

Drugi je put ujutro rano otišao u zavodsku blagovaonu i napunio vodom sve šalice koje su bile spremne za zajutrak, da je kasnije bilo galame kad su ulijevali kavu u šalice pune vode. Kod svake manifestacije fucina bio je najbučniji, tako, da su se često na nj otresli :

— Frassati ne revi tako jako ! Kod izleta je na stanicama po nekoliko minuta prije odlaska vlaka podigao uzbunu na taj način što je prije vremena, fučkao izvrsno oponašajući vlakovođu a putnici bi skočili u vlak misleći da vlak već kreće.

Njegova je omiljela zabava bila da jednu od svojih znanica zove na telefon baš za vrijeme ručka. Ona bi se pretvarala, kao da je već gotova sa ručkom i pitala bi što želi, a on bi odgovarao jednostavno sa fućkanjem.

Osobito rado se šalio sa drugovima, rado je prepričavao uspjele dosjetke. Iza njega je ostala čitava šaljiva korespodencija.

Uza sve to, svjedoče njegovi drugovi, iz njegovih usta nikada nije pala nekorektna riječ, a čitavo njegovo vladanje je bilo takovo, da se nitko nije usudio u njegovom društvu izreći koju dvoličnu rečenicu.

*

Jedno od njegovih lijepih svojstava bila je čvrsta volja.

— Tvrdoglavac ! govorili su mu kod kuće.

U tome je i nešto naslijeđeno, jer su se svi njegovi predi odlikovali neslomivom voljom, pa je tako Pijer Giorgio i po svojim urođenim osobinama imao sve preduvjete da postane v i t e z b e z m a n e i s t r a h a.

»Tvrda glava je bio«, kaže don Cojazzi, »ali se mora reći, ono što je istina, da su svi velikani, a u prvom redu sveci, bili tvrde glave.«

Njegova čvrsta volja očitovala se ne samo kod studija nego i u javnim nastupima gdje je neustrašivo zastupao svoje mišljenje. Neki prijatelj pripovijeda, da je jedan put skupa s njim upravo za vrijeme radničkih nemira i neprestanih štrajkova posjetio neku tvornicu. U zapučku je imao znak talijanske pučke stranke, koji je uvijek nosio. Kušali su ga uvjeriti da bi

bilo oportuno da skine znak, ali on nije htio. Uza sve to je njegov nastup bio tako siguran, da se nije desio niti jedan incidenat, što više svi su ga radnici sretali vrlo uljudno poštujući njegovo uvjerenje.

»Nije falio nikada,« piše dominikanac o. Robotti, »kad je prijetila koja opasnost sa masonske ili socijalističke strane. U najteža vremena me je pratio u predjele gdje su socijalisti bili apsolutni gospodari. Ovdje sam govorio radnicima, usred fućkanja i prijetnja i fizičkog obračunavanja ali nikada nijesam vidio da se strah dotaknuo Pijer Giorgia.«

Živo je sudjelovao u političkoj agitaciji za popolare, pa se nije žacao da noću sa hrpom letaka obilazi gradom i lijepi letake po stupovima i svjetiljkama. U više zgoda se pokazao neustrašiv. Osobito u jednoj zgodi kad je s majkom bio sam kod kuće, a rulja je oboružana noževima i štapovima provalila u kuću razbijajući suđe i stakla. Tada je sam i goloruk sve protjerao van i bio bi kojega od napadača i ulovio, da nije intervenirala majka.

Iza toga je mirno oprao ruke i nastavio sa ručkom, kao da se nije ništa ni dogodilo. Dakako da su novine o tome mnogo pisale (njegov otac bio je vlasnik dnevnika »La Stampa«, najvećeg lista u Torinu) i kada su stizale čestitke, on se čudio i smijao kad su ga nazivali »junakom«.

G. 1925. u januaru u auli politehnike u Torinu izvješiše pogrdne plakate proti jednog profesora katolika. Pijer Giorgio je jednostavno potrgao sve plakate. Kad se našao okružen drugovima, koji su mu prijeteći govorili o slobodi misli, on je jednostavno odgovorio, da psovanje i klevetanje ne smije biti slobodno. Krug protivnika je popustio.

U sličnim zgodama nije poznavao ni prijatelja. Kad ga je jedan dobar drug molio da o svoga disertaciji napiše prikaz u dnevniku njegova oca (»La Stampa«) on je neko vrijeme zatezao, a kad ga je drug zapitao za razlog, odgovorio je :

— Tvoje ideje divergiraju od mojih, stoga ćeš mi oprostiti, što ću te u svojoj recenziji ljudski isprašiti.

Prijatelj se nešto začudio, ali je kasnije, kako sam kaže, otišao veseo kući sa jednom hvalom manje, ali sa jednim prijateljem više.

Nije čudno, da je Pijer Giorgio najviše se divio onim meksičkim katolicima, koji su umirali sa poklikom : »Živio Krist Kralj !«

*

U narednom broju donijet ćemo još par crtica iz vedrog i Bogu milog života Pier Giorgia Frassati. B.

KNJIGE I LISTOVI

NAKAZE G. ĐURE VILOVIĆA. Rijetko je koja knjiga kod nas u posljednje vrijeme naišla u izvjesnim krugovima na toliko »priznanja« i oduševljenja, kao knjiga g. Đure Vilovića »Majstor duša«. Istina, sve do sada nije ni jedan ozbiljniji kritik toj knjizi priznao vrijednosti, ali su bliži i dalji prijatelji g. Vilovića uzeli ovu knjigu kao dokumenat naše stvarnosti, kao djelo dubokih umjetničkih vrednota, koje se visoko izdiže iznad sve naše književne produkcije posljednjih godina. Pa i ljudi koji nastoje, da budu »objektivni« i trijezni u svojim sudovima nijesu uspjeli da sačuvaju zrelost prosuđivanja, nego su, zagolicani sadržajem knjige, konstatovali, da je knjiga prvorazredan umjetnički događaj, iako će, možda, izazvati bučnu polemiku u našoj javnosti.

Jedva je potrebno naglasiti, da je knjiga g. Vilovića stekla taj glas po onome, što je daleko od umjetnosti, a ne po svojim solidnim umjetničkim kvalitetama. Ona je postala popularna u onom krugu ljudi, koji s osobitom nasladom čitaju skandalozne kronike dnevnih listova ; s njom su oduševljeni ljudi, koji takve kronike pišu i od njih žive ; kao te kronike, tako je i knjiga g. Vilovića jedna skandalozna kronika, napisana od čovjeka bolesne mašte, čovjeka, koji promatra ljudsko društvo u prvom redu i skoro isključivo sa seksualne strane. Da ta skandalozna kronika bude »zanimljivija«, g. Vilović ju je prišio jednom svećeniku želeći, pored ostaloga, da dade opravdanje svome izlasku iz svećeničkih redova. Ovo opravdanje nije bilo potrebno ; javnost je i onako na čistu da golema većina svrzimantija ostavlja svećeničku haljinu radi žene, i da su bijele vrane, koje ostavljaju crkvu radi nekih »idejnih« razloga. Ni kod Vilovića nitko nije tražio drugih uzroka.

Međutim, taj confiteor g. Vilovića promašio je svoju svrhu. Kad bi lice, kojega je postupak don Jozu (Vilovića) naveo na napuštanje svećeničkog zvanja bilo normalno, kad bi ono, doista, predstavljalo, pa i iskvaren tip svećenika, onda bi ovaj izlazak bio barem nekako razumljiv. Ali postavljen u jednu sredinu koja je, prema g. Viloviću izvan okvira normalnog života, postavljen uz don Lovru, čovjeka, koji je psihološki nemoguć i nestvaran, don Jozo ispada kao lutka, koja niti zna šta hoće, niti ima jačeg oslonca u svojim pogledima. Sumnjamo, da je g. Vilović uspio, da u don Jozi dade pravog sebe. On je svjesno sebe karikirao. Poznato je, da je g. Vilović u svoje vrijeme i te kako znao šta hoće, da je imao izgrađeno katoličko naziranje, i da je to naziranje ispovijedao čak katkada s mnogo zelotizma ; poznavaocima mišljenja i ideja g. Vilovića nije nepoznato, da je g. Vilović imao i te kako visoko pojimanje o svećeničkom zvanju i o njegovim dužnostima, pa ovo sadašnje tumačenje njegova prekida sa katolicizmom izgleda zapravo podcijenjivanje samog sebe. Ima, naime, jedan ulomak iz knjige

»Melhizedek«, koji je g. Vilović objavio pred dvadeset godina, u kome se nalazi pored ostaloga, i poglavlje Nad gorama. Možda je slučaj, da u tome poglavlju g. Vilović obrađuje formalno sličnu temu, koju je obradio u svome romanu »Majstor duša«. Karakreristično je kod toga, da je pred dvadeset godina taj svećenik, koji se penje na gore, išao tamo, da vrši svoju uzvišenu dužnost i misiju svećenika, a sada, u Majstoru duša ide da iskorišćuje tajnu od tri susreta, ili, ukratko, da tamo zavodi seljačke žene. Tada je g. Vilović pisao zamjenicu za svećenika sa velikim slovom (On), to, dakle, pored ostaloga, pokazuje da je g. Vilović imao vanredno

FRASSATI (DESNO SA PAPIRNATOM KAPOM) SA VESELIM DRUŠTVOM

visoko pojimanje o svećeničkom pozivu, da je, prema tome, i sam, kad je kidao sa svećeničkim staležom, imao težih sukoba sa samim sobom no što nam ih prikazuje u Majstoru duša ; opereta se nalazi samo u knjizi. U životu je bila u najmanju ruku, drama. Zato bi prihvaćanje sadašnje apologije g. Vilovića o njegovu izlasku iz svećeničkog staleža bilo naivno ; prepustimo g. Viloviću da sam vjeruje svojim vlastitim obmanama. Satira g. Vilovića nije bez cinizma ; njen će mu plod ogorčiti usta : opasno je pljuckati po samome sebi.

Međutim, bilo bi pogrešno misliti, da je g. Viloviću glavna briga, da u ovoj knjizi dade opravdanje svoje apostazije. Kad bi to bilo, onda bi čovjek mogao pristupiti k ovom djelu s mnogo više priznanja i dobre volje, pa, iako bi se teško ko našao, ko bi prihvatio njegove razloge, ipak bi mu morao priznati nastojanje da postavi jedan problem. Težište je ovoga romana na posve drugoj strani : g. Vilović želi, jarkim bojama i praskavim stilom, da pokaže kakvi svećenici ostaju na svom položaju, kakvi su oni, koji nijesu kao on napustili svećeničko zvanje. Sama činjenica, da g. Vilović ostavlja svoga don Lovru u Vrelima, da ga ostavlja namirisana na konju, kako širi svoj opijum po selu, otkriva njegovu težnju da se baci blatom na stalež, koji mu je, in ultima linea, stvorio položaj i bez koga bi g. Vilović bio siromašni primorski težak ili mornar. Čitava ta historija sa don Lovrom nije ništa drugo nego najordinarniji pamflet, pamflet, koji je riješen psihologije, pamflet ne samo na svećenike, nego i na naše selo, na naš narod. — na Vilovićevo rodno mjesto.

Taj don Lovre, junačina Vilovićeva »romana« bukti mladošću kao stari pogani iz priča. On — iz želje da sačuva svoj glas i svoje dobro ime — bježi iz jednoga sela, dolazi biskupu u moli ga da ga premjesti, jer da ga proganja, jedna žena. Biskup ga šalje u Vrela (Brela Vilovićevo rodno mjesto !) ; mislio je biskup Antun (Gjivoje) da je don Lovre kao stvoren za to mjesto, jer, eto, Vrela su već dugi niz godina u svađi sa svećenstvom. Ni jedan župnik nije im bio po volji. Dolazi don Lovre i svojim mirisima, svojom besprimjernom putenošću, svojim pohodima na gore k seljačkim snašama, neumornom upotrebom tajne o tri bezgrješna susreta zadovoljuje i seoske muževe i seoske žene. Čitavo selo, što potajno, što javno, prima don Lovru kao seksualnog regeneratora, kao rasplodnog bika. Žene su zadovoljne s njegovim mirisnim posjetima, a muževi se ne bune. Čitavo to selo, koje se prije neprestano bunilo, tipizirano u nekoliko blesavih i besvijesnih Kataluca, Marajana osjeća

golemu privrženost za svoga župnika, koji, sam bez duše, postaje voda i gospodar tjelesa svojih župljana. A taj razbludnik ipak visoko cijeni svoju misiju ; istina, on ne vjeruje, niti nastoji, da njegovi župljani vjeruju, ali on zna, da je on potrebni opijum ovome selu, opijum, koji oplemenjuje rasu. On je toliko uvjeren u neophodnost svoje misije, da brutalno tjera od sebe učiteljicu Maju, s kojom je imao sina.

Sve drugo u ovom romanu nije zapravo nego dekorativ ovog osnovnog zbivanja. Dekorativ, koji ima još jače da potcrta svu podlost don Lovrina vladanja i njegova života. Jer, eto, don Jozo, kapelan, koji nije ni izdaleka tako nisko pao kao don Lovre, baca mantiju i ide u bijeli svijet — biva dakle, don Jozo Vilović nije mogao provoditi život don Lovre, nego je radije postao apostata.

Bilo bi suvišno, i nepotrebno, postavljati upit zašto je g. Vilović stvorio ovakav roman. Tendencija je i odviše jasna. Samo je vjerojatno nejasno g. Viloviću, da je on zapravo stvorio nakazu (u narodu postoji uvjerenje, da su popovska djeca nakaze !) mjesto figure don Lovrine. Razbludnik don Lovrina tipa, lišen svih vjerskih osjećanja, smatra svoju župničku službu neophodno potrebnom. Radi čega ? Iz obzira ? Ništa od svega toga. Mi ne znamo, ali ni sam don Lovre, odnosno Vilović, ne zna na to odgovoriti. Kad bi don Lovre vjerovao, još bi se našlo nekakvo tumačenje, ali ovako baš nikako. Tu i jest sva pamfletistička tendencija toga romana. Samo što pamflet nije umjetnost, osim možda za gospodina Vilovića i za pomodne ljevičare *Binozine*, koji će se okretati kako vjetar puše, ali će trajno ostati vjerni jednome : udri popa ! Alal im bilo !

M. U.

KAZALIŠTE I UMJETNOST

DRUGA IZLOŽBA VJEKOSLAVA PARAČA. Koncem prošlog mjeseca izložio je slike u salonu Ullricha mladi umjetnik Vjekoslav Parač, koji je ovom izložbom dospio u red prvih naših talenata i opravdao nade, koje se u nj postavljahu još prije njegova odlaska u Pariz. Pošto je svršio zagrebačku Umjetničku akademiju (prof. Babić), stupio je pred publiku u istom salonu sa svojim prvim radovima i onda je već kritika utvrdila, da je Parač slikar, kojega čeka lijepa budućnost, ako nađe prilike za daljnji razvoj. Zbilja imao je sreću, da dobije francuski štipendij i mogao je da proboravi dvije godine u Parizu. Polazio je razne montparnaške akademije, bio je kod Otona Friesza i Andre Lothea. U Louvreu je studirao i kopirao Veroneza i Velasqueza, te napokon pada sasvim pod upliv Delacroixa i francuskih impresionista.

Pariz je napravio od Parača veliki preokret Ko je vidio njegovu prvu izložbu i ovu posljednju mora priznati, da te dvije izložbe nemaju ništa zajedničkoga osim općenite odlike autora : disciplinu, seriozno shvaćanje, solidnu izradbu i bogato proživljavanje. Onda je figuralni opus dominirao u kompoziciji i kao portrait, plastično modeliranje dolazilo obilno do izražaja, »tonfreie Farben« su prevladale, i iz sivih i tamnih substrata provejavale šare sad jasne i tople, sad sramežljivo diskretne. I te šare su dale možda naslućivati, da će jednoga dana provaliti svom snagom i postati suverene, kao što se i dogodilo.

Poznata je stvar, da umjetnici (i oni najveći) imaju svoje uzore, koji ih inspiriraju i od njih crpe razna iskustva. Ingres je cijenio Fidiju i Rafaela, Delacroix Rubensa i tako se ta dva glasovita slikara podijelili u južnu i nordijsku sferu. Eduard Manet je poštovao Velasqueza i Goyu. (Kod nas n. pr. Babić isto studira Velasqueza i Goyu, Becić Vlamincka, Hegedušić Grosza itd.).

Parač se nije zadovoljio niti plastičnim modeliranjem niti galerijskim tonom, niti je kao rođeni umjetnik mogao da podlegne konvencijonalnosti forme i boje. Ni Lothe sa svojim kubističkim tvrdim, zbijenim konstrukcijama nije mogao da ga povuče za sobom. Ne samo to, nego nije uspio ostaviti ni jednog traga kod njegova opusa.

Ali zato je izdašno utjecao Delacroix i impresionisti, koji su u glavnom nadahnuli i sve ono, što ima najboljega u našem slikarstvu. Od impresionista daje najviše pobuda umjetniku Ecole des Batignolles ; (Claude Monet, Camille Pissarro, Amfred Sisley). Vidnog utjecaja ima i August Renoir. Uza sve to Parač je sačuvao svoju samostalnost : osjeća boju, harmoniju i ritam posve iskreno, ne iznosi samo hladne utiske tuđom tehnikom, nego sve provejava njegov bogati temperamenat, te nema opasnosti da bi mogao zahiriti ili upasti u maniru. Naprotiv može se reći, da se on nalazi na najboljem putu, jer će kolor ostati uvijek najvažniji slikarski elemenat, a svijetlo i zrak će igrati uvijek svoju veliku ulogu. Nadovezujući na impresioniste preuzeo je i njihovo temeljno načelo : »Naći istinu u odnošajima boja i tonskih vrednota i riješiti utjecaje osvijetljenja i odsjeva.« Tako je znao i u sunčanom Solinu i u sivom Parizu, kao Manet u vrtu prijatelja de Nittia, otkriti plein air.

Čitav opus Paračev iznosi 29 ulja, te 58 crteža i gvaš akvarela. Ističe se neposrednost i spontanost. Čista i jasna paleta je velika krepost autorova. Djeluje svježe i sočno. Tehnika ispoljava rutinu bez traga usiljenosti. Ulja : La Coupole i Kompozicija uz kolor ističu se i formom poput Renoira. Tipični pariški motiv : Pont Neuf. Slika je riješena valrski većinom u sivome, ali ima toliko finesa u raznim šarama i toliko rafiniranosti u osvijetljenju, da repre-

zentira vrlo lijepu harmonijsku akviziciju u našoj likovnoj umjetnosti. Neki prizori iz ateliera i portrait J. S. potsjećaju na Matisse-a efektom kolora, ali nipošto tehnikom Avenue d' Orleans odlikuje se finim i jasnim opažanjem, dok je »štimung« nešto slabiji (Pissarro), Nature morte (s melonom) posjeduje mnoge transparence i iluziju kolorne bitnosti lika.

Crteži stoje pod uplivom Delacroixa, slikarski su i često dinamični do maksimalnih granica mogućnosti. Hrpa uspjelih bilježaka predstavlja Parača kao vrlo marljivog zapažača i potvrđuje njegov smisao za suptilnost i dinamiku linije, te logičnost kontrasta.

Akvareli pružaju mnoštvo dovršenih stvari i mnogo nedovršenih skica i studija. Odlikuju se svježinom boja, neposrednošću, tehničkom vještinom i bogatom invencijom.

Parač ostaje u Zagrebu, pa se očekuje njegova najplodnija i najznačajnija perioda stvaranja

DR A. PADOVAN.

DOMAĆI DRAMSKI REPERTOAR U OVOJ SEZONI. Prva polovica ove dramske sezone protekla je pod vrlo simpatičnim znakom domaćih premijera. Uoči otvorenja sezone, 31. VIII., odigrana je Jandrićeva stara kajkavska komedija »*Lyubomirovich ili Priatel pravi*«, u režiji T. Strozzija. Iako suviše moralizatorni rasplet kvari donekle poentu djela, sama se komedija dade još i danas s užitkom gledati, to više što ju je g. Strozzi umio ingeniozno postaviti, a da nije, kao kod »Grabancijaša«, suviše slobodno baratao režijom i tekstom. — »*Vrzino kolo*«, ljubavna komedija u 4 čina, u režiji samoga autora g. J. Ivakića, (9. IX.) iznosi u liku Harmonikaša, đavla kao posrednika kod sklapanja i razilaženja ljubavnih parova. Autor je ostao na površini problema odrekavši se toga da Harmonikašu dade demoničan karakter i tim jače prodube motiv. U drugu ruku, preveliko tipiziranje karaktera (Ženskar, Puštenica, Namiguša itd.) šablonizira radnju i oduzima joj realniji satirični karakter, koji je, inače, mjestimice vrlo sretno intoniran. — M. Begovića »*Bez trećega*«, drama u 3 čina (1. X.) u režiji g. Verlija, drama o čovjeku koji se vraća iz Rusije i sumnjiči ženu radi vremena koje je provela sama, ali kad se uvjeri o njezinoj nevinosti, izaziva gnjušanje žene koja ga ubija; drama ima vrlo dobru scensku tehniku, te u rukama izvrsnih sila g. Dujšina i gđe Podgorske, postizava solidan pozornički uspjeh, iako sama drama ne rješava nekih pretpostavaka koje su izvanje (autor ih je obradio u romanu »Giga Barićeva« i njezinih sedam prosaca«). Neobična vještina u postavljanju scena, snažna koncentracija radnje na sama dva lica i jaki kontrasti daju na sceni vrlo dobre efekte. — R. Mladenovića »*Strah od vernosti*«, paradoks u 3 čina (23. X.), u režiji g. A. Verlija, iznosi poput drugih socijalnih drama iz beogradskog života posljednjih godina, jake satiričke ispade protiv korupcije i političkog nemorala koji zabavljaju i privlače publiku. Motiv po kojemu stari suprug tura svoju mladu ženu u ruke ljubavniku da je sačuva za sebe, a nato ona njega lišava i sebe i imutka, kako kaže sam autor, paradoks je, i prema tome ima premalo realne uvjerljivosti. Gđa Podgorska, gg. Pavić i Dujšin u glavnim ulogama, i vrlo precizna režija, daju komadu scensku snagu. — »*Razumijemo li se*«, komad u 3 čina g. P. Preradovića ml. (13. XI.) u režiji g. H. Nušića, znači, kako se čini, dosada najjači uspjeh ove sezone. Djelo je zasnovano na motivu »otaca i djece«, samo što je opreka proširena na tri generacije (uključivši i djedove) i što je, u vidu »djece«, autor prihvatio priliku da iznese duhovitu i oštro zacrtanu analizu suvremene mlade generacije. Jedna pored druge, jer su dva svijeta, onaj otaca i onaj djece jedan drugome zagonetka sa sedam pečata, odigravaju se dvije dramski napete radnje: ljubavni zaplet s projektiranim bijegom Lilly i Emanuela, kćerke bankara i sina bogata pekara, koje roditelji »ne razumiju« i ne će da razumiju; a drugo, taj direktor banke proživljava svoje najpresudnije časove, jer je karakterističnim »poslovima« poslijeratnog vremena izgubio znatnu svotu koju treba da nadoknadi uz cijenu vlastite časti, i to upravo u času kada se njegova žena, tašta mondena dama, sprema da pođe s njim na reprezentativnu sjajnu soareju. Situaciju spašava u oba slučaja baka: ona stavlja na raspolaganje sinu svoj solidno stečeni i solidno čuvani novac, a unuci otvara srce i zagleda duboko u dušu, dublje nego što to mogu lažnim liberalizmom XIX. vijeka površno i isprazno odgojeni roditelji. U tim dušama omladine koja još vri bez smirenja, ima doduše naduvene »kosmičke« poezije (kao u pjesnika Emanuela), ima naivnog, modernom fizičkom kulturom potkrijepljenog, praznog razmetanja (kao u Lilikina brata Lea), ali ima i mnogo neposredne iskrenosti, srčane odlučnosti za afirmaciju života, kao kod Lilike koja baca sve na kocku kada hoće da bježi s Emanuelom, i opet baca sve na kocku kada se u posljednji čas odluči da ostane uz roditelje, jer ne može da ih ostavi u momentu za njih sudbonosnom, iako se među sobom nisu nikada mogli razumjeti. Bakino superiorno životno iskustvo, njezino toplo srce i čvrsti životni principi, stečeni u vremena stalnija i jasnija, omogućuju sretan rasplet i iskren sporazum između sve tri generacije. Komad je uza sve duhovite satirične ispade, pisan s mnogo srca i radi toga zalazi dublje, te daje prave i žive likove koji se kreću u istinskim situacijama, neprisiljeno i nenamješteno, bez traženja afekata, radnja je do kraja zanimljiva i napeta. Gđa Mihičićka kao baka postigla je ponovan triumf svoje divne prirodne igre i duboke čovječnosti; izvrsne tipove, dali su gđa Hržićka i g. Nučić kao roditelji, a debitantica gđa Ratlerova našla je u Liliki neobično zahvalnu ulogu u kojoj se krepko i solidno afirmirala. G. Štimac (Leo) i g. Mirjev (Emanuel)

vrlo su dobro kreirali svoje figure. — Dramatizacija u 9 slika Šenoina romana »*Čuvaj se senjske ruke*« po g. T. Strozziju koji je ujedno režirao djelo (12. XII.) bila je namijenjena proslavi 50-godišnjice Šenoine smrti, i očito nije imala drugih pretenzija, jer samo djelo nije baš najprikladnije za dramatizaciju, uza sve jake efekte nekih scena. Neke su slike režijski nespretno riješene, a predugo trajanje komada još više oteščava uspjeh. — »*Jubilej*«, komad u 3 čina od g. Momčila Miloševića, iz beogradskog života, u režiji g. A. Biničkoga (19. XII.), s motivom kako agent-posrednik upriličuje jubilej zaslužnog ali neznatnog činovnika da zaradi proviziju, suviše je u epigonskim vodama Nušića, naivan i bezazlen, neuvjerljiv jer se ne usuđuje da dublje zasegne u bit problema nego se zadovoljava lakim i površnim happy-endom. — Pecije Petrovića drama u 3 čina »*Maša*« (30. I.) u stvari je samo skicirana, ali snažno zacrtana radnja sa sukobom između majke i demonske zavodnice Maše koja odnosi pobjedu da ujedno upropasti svoga ljubavnika učinivši ga ubojicom svoga muža. Ličani osporavaju djelu točnost lokalnog kolorita; no bez obzira na to, drama je u svojoj lapidarnosti snažna, a za razrađenu dramsku motivaciju ne bi bio podesan talenat autorov. Uspjeh se ima zahvaliti i bespogrešnoj kreativnoj režiji g. Tepavca, grandioznoj majci gđe Vavre i neobično plastičnoj, nijansama bogatoj Maši gđe Hafner-Gjermanović. Treba još spomenuti sjajnu lirsku kreaciju pjevača Nurije g. P. Milanova.

O stranim novitetima i o gostovanjima izvijestit ćemo u narednom broju.

LJUBOMIR MARAKOVIĆ

FOTOAMATER

RAZVIJANJE. Danas se mnogo raspravlja tko je pravi fotoamater, da li onaj, koji sam razvija i kopira slike, ili onaj, tko daje snimke izraditi kod stručnjaka. Lijepo je, doduše, da sve radimo sami i da smo jedini krivci neuspjelih snimaka, ali je još ljepše, kad imamo izgovor, da je trgovac »pokvario« snimku. Dakle, kako vidimo, ima razloga za i protiv, ali dobro je znati

GORE: MEŠTROVIĆEV GRGUR NINSKI

Spomenik se nalazi u Varaždinu, Od poznatog splitskog spomenika razlikuje se po obujmu i po tome što je lijeva ruka sa knjigom spuštena

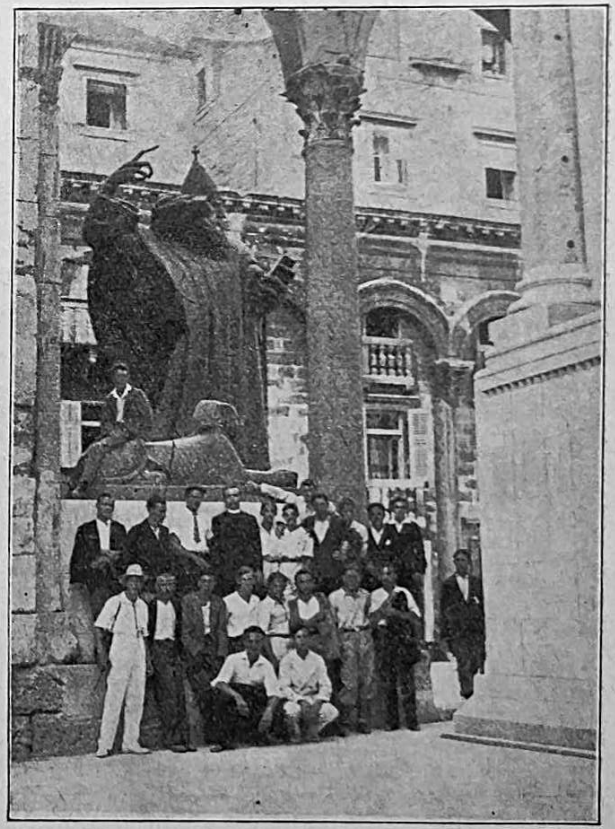

DESNO: GRUPA ČITATELJA O PRAZNICIMA 1931 U SPLITSKOM PERISTILU PRED SFINGOM I SPOMENIKOM GRGURA NINSKOG

i dobro razvijati, tim više, što je samo razvijanje kod trgovca ili stručnjaka skuplje, a naš đački džep ovom je krizom potpuno ispražnjen.

Isto toliko, kao i eksponiranje, važno je razvijanje. Dok smo kod eksponiranja dobili latentnu sliku na ploči, kod razvijanja moramo tu sliku 1. učiniti vidljivom, a 2. ustaliti (fiksirati). Samo razvijanje moramo obaviti u tamnoj prostoriji, osvijetljenoj samo tamno-crvenim svijetlom. Za tamu sobicu (Dunkekameru) možemo upotrijebiti svaku sobu po noći samo treba zastrti prozore. Kada smo se uvjerili da u sobu ne dopire ni tračak bijele električne ili kakvu druge svijetlosti, onda upalimo crvenu svjetiljke. Već prije smo pripremili na stolu tri posudice za kemikalije. U prvu ulijemo razvijača, priređenog prema uputi, u drugu čiste vode (ne pretople, temperatura oko 18 stup. C), a u treću fiksira. Kod ulijevanja fiksira moramo paziti, da nam ni jedna kap ne padne uz razvijač, jer bi se razvijač pokvario. Kada smo izvadili ploču iz kasete (ili odmotali film sa vrpce ili paketa), onda ju položimo u razvijač sa osjetljivom stranom prama gore. Ploča u razvijaču ostaje do tada, dok se na ploči ne vide jasno svi dijelovi snimljenog predmeta (oko 3 minute). Poslije toga izvadimo ploču iz razvijača tako, da se ne dotičemo prstima želatine i isperemo je u vodi (1 minutu). Kada smo ploču isprali od razvijača opet je stavljamo na isti način t. j. sa želatinom (osjetljivim slojem) prema gore u fiksiru. U fiksiru ploča ostaje do tada, dok ne postane crno-providna (15 minuta).

Kada je ploča posve providna, izvadimo je iz fiksira i metnemo u čistu vodu, da se opere. Pranje traje najmanje pola sata, a najbolje je prati u tekućoj vodi. Kad se ploča dovoljno isprala, sušimo je na stalku za sušenje. Ploča se suši u suhom i hladnom prostoru (ne na suncu ili peći) oko 10 sati, dok nije posve suha, te je tek sada moguće kopiranje pozitiva.

Razvijanje filma i papira za umjetno svijetlo je jednako kao i ploča. Ako razvijamo filmsku vrpcu (rollfilm), moramo je jednolično provlačiti kroz razvijač, odnosno fiksir. Film i papir suše se obješeni na kvačicama. Kod filma i papira treba paziti, da se kod sušenja ne svinu (nastaju ogrebotine).

Kako vidimo, razvijanje nije ni najmanje teška stvar, tek treba paziti na čistoću i upute i uspjeti usprkos p. n. gospode (čitaj penez nema gđa) Krize.

M.

FILATELIJA

PRVA POŠTANSKA MARKA. Svakog će filatelistu bez sumnje zanimati, kada je puštena u promet prva poštanska marka i koliko je vremena od tada proteklo. Mnogi će neupućeni filatelisti tražiti n. pr. marke Venecije (propale 1797.) ili naše slavne Republike Dubrovačke (ukinute Napoleonovim dekretom od 31. siječnja 1808). Zaludu će tražiti, jer u stvari nema zapravo još ni 100 godina otkada su poštanske marke u prometu. Ali marka u današnjem smislu riječi nije se odmah pojavila. I marka je imala svoje prethodnike.

Već 1653. godine nalazimo u prometu neku vrst maraka. To su bile raznobojne papirne vrpce s natpisom »billets de post payé«. Nastale su u isto vrijeme, kad i poštanski sanduci, a uveo ih je u promet poštanski reformator de Bálayer, visoki pariški poštanski činovnik. Ne znamo tačan izgled tih vrpca, jer nam se nažalost nije ni jedan prižmerak sačuvao. Znamo samo to, da se taksa za poštansku pošiljku plaćala unaprijed, a činovnik bi za potvrdu prilijepio spomenutu vrpcu na pošiljku. Tko su bile prve prethodnice današnjih poštanskih lmaraka. Reformator de Balayer brzo umre, pa se u ondašnjim političkim prilikama brzo zaboravila ova značajna i korisna novost u poštanskom prometu. Te vrpce sve više i više izlaze iz prometa, tako da ih je pri svršetku 18. stoljeća više uopće ne nalazimo.

Više od 130 godina prošlo je bez ijedne važne pojave, dok god. 1819.—1820. u ondašnjoj kraljevini Sardiniji ne dođe opet do sličnog pokušaja kao i u Parizu g. 1653., ali i ovaj vrijedan pokušaj brzo propadne.

Godine 1823. švedski poručnik Gabriel Treffenberg iznese švedskom parlamentu praktične razloge uvođenja novih poštanskih omota, na kojem bi imale biti označene poštanske pristojbe. Predlaže da se izdadu ovakvi papirići s raznim vrijednostima, koje bi općinstvo kupovalo i upotrebljavalo za frankiranje svojih pisama. Ali švedski parlamenat odbaci ovaj pametni prijedlog.

Rowland Hill i James Chalmers provode do nekoliko godina u Engleskoj veliku poštansku reformu. Mrs. R. Hill izumi posebne štampilje, koje su se stavljale na poštanske omote i koje su igrale ulogu kasnijih papirića iz unapred označenim vrijednostima, t. j. poštanskim markama. Hill zajedno s Chalmersom u kolovozu 1833. pokaže poštanskim vlastima vrijednost i korist ovog izuma. Novine tada o tome dosta pišu, a to je mnogo pripomoglo, da se ovo pitanje što prije riješi i da se sama novost još više usavrši. Tako se približi godina 1840., ta najvažnija godina u povijesti poštanskih maraka i filatelije uopće. Te godine izađe u Engleskoj prva poštanska marka i te godine zapravo počinje filetelija (t. j. sakupljanje maraka), jer sve ono što smo prije iznijeli spada u „filatelističku predhistoriju". Ta prva marka bijaše tamno-crvene boje, a prikazivala je lik ondašnje engleske kraljice Viktorije. God. 1841. izlazi u Engleskoj i druga marka, a zatim En- [illegible] kulture zemlje.

U Njemačkoj izdaje marke prva Bavarska. To je bilo 1. studenoga 1849. Prof. Hermann uvodi pak godine 1869. u Austriji poštanske karte u promet, a Njemačka to učini 1870. godine.

Od tada slijede mnogobrojna izdanja raznih država u raznim bojama, vrijednostima, oblicima i slikama.

POČETAK FILATELIJE. Već smo kazali, da godina 1840. znači također i početak filatelije, t. j. sakupljanje maraka. Filatelija, kao i prva marka, potječe iz Engleske. Kao jedan od prvih pokretača za sakupljanje maraka smatra se neki londonski nastavnik zemljopisa. On naloži svojim učenicima, da sakupljaju marke i da ih lijepe u svoje atlase po državama. Dakle odmah u početku filatelije ističe se njena pedagoška svrha. Iz Engleske se preko Francuske filatelija brzo širi u sve kulturne zemlje. God. 1852. već nalazimo ime poznatog filateliste J. B. Molusa iz Bruxellesa. Izmjenom, dopisivanjem i kupnjom uspostavljaju se sve tijesnije veze među filatelistima, tako da šezdesetih godina filatelija ima već međunarodno značenje. God. 1870. filatelista Alfred Moschkad izlaže svoju zbirku u Drezdenu, u kojem se osniva također prvo međunarodno filatelističko društvo. Zatim počinju izlaziti filatelistički listovi, časopisi i katalozi. Vidjeli smo, da se već u početku u filateliji ističu Englezi i Nijemci, a tako je i danas.

KAKO ĆEMO LIJEPITI MARKE? To je osobito važno u filateliji, jer se tu mnogo griješi. Ako lijepimo marke raznim ljepilima, pa ih onda hoćemo odlijepiti redovno ih oštetimo i time upropastimo. Zato ćemo dati kratke upute, na koji ćete način najbolje pravilno lijepiti svoje marke. Nabavite specijalne male papiriće s lijepilom (to je veoma jeftino) ili za to upotrebite vrpcu s lijepilom, kojom lijepimo oštećene novčanice. Vrpcu izrežete na male komadiće, što u prvom slučaju nije potrebno. Te papiriće prigibnete točno po sredini, tako da ljepilo ostane s izvanjske strane. Ovlažite jednu stranu i pričvrstite je na papir gdje hoćete prilijepiti marku. Tad ovlažite i drugu stranu i na nju prilijepite marku. Marka tada čvrsto stoji, a možemo je lako dignuti ili prenijeti, a da je ne oštetimo.

NEKE NOVE MARKE. *Italija* je izdala veoma lijepe spomen-marke prigodom 50-godišnjice osnutka pomorske akademije u Livornu. *Nicaragua* ima nove marke povodom godišnjeg velikog potresa. Marke prikazuju sliku vladine palače u Managni prije i poslije potresa. Izdano je usve 5000 serija ovih lijepih maraka. *Finska* je izdala nove dobrotvorne marke u korist Crvenoga Križa. Svaka marka prikazuje po jednu znamenitu zgradu glavnog finskog grada Helsingforsa, a to su crkve Sv. Nikole, Sveučilišna knjižnica i zgradu parlamenta. Također su izdane posebne marke prigodom 70-godišnjice predsjednika Swinhufvuda. Za zonu *Panamskog kanala* izašle su nove marke sa slikama ljudi zaslužnih za tu zonu. *Portugalska Indija*. Prigodom jubilarne izložbe Sv. Frana Ksaverskog u Goi (Indija) izdane su naročite marke sa slikama iz života sveca i s natpisom: »Comemorativo de exposicao de S. Francisco Xavier". Serija sadrži 6 maraka.

NOVA IZDANJA MARAKA ZA ZRAČNI PROMET. Već smo pisali o aerofilateliji, toj novoj grani filatelije, koja pruža novi opseg sakupljanja onim filatelistima, koji su se specijalizirali u sakupljanju maraka. Sada ćemo javiti neka nova izdanja maraka za zračni promet. *Letonija* je izdala nove marke s natpisom »Latvijas Aizsargi«. *Nicaragua* je povodom godišnjice velikog potresa izdala posebne marke za zračni promet. *Nova Zelandija* je izdala provizornu marku od 5 cenata na taj način, da je na marku od 3 centa stavila pretisak: »Five cents«. *Švicarska* je izdavanjem novih maraka proslavila otvorenje konferencije za razoružanje. Tako je izdala i zračne marke s natpisom: »Conference du désarmement Geneve 1932.« Marke prikazuju zrakoplov u lijetu sa grbom grada Ženeve.

MALE VIJESTI. Artur Hind je poznat amerikanski filatelista i trgovac s markama. Tako je u nekoliko godina imao promet za pola milijuna američkih dolara, a od toga je imao »samo« 485.000 dolara dobitka.

Južno-američka republika *Honduras* uvela je novu novčanu vrijednost. Nova se vrijednost zove »lempira«, a vrijedi oko 50 američkih centi t. j. oko 27 naših dinara. Sada će nova izdanja maraka Hondurasa izaći u ovim novim vrijednostima.

— TIMOR.

SURADNJA NAŠIH NAJMLAĐIH

RASPELO

Zašao u šumu. Sunce nad mnom visoko
Cvrkut ptica javi se u granju.
Luta moje oko.
Htjelo bi naći tajnu danju...

U kutu jednome
Raspelo stoji,
Isus je na njemu
i leptir po koji.

Ispod sag šareni,
zemlja marljivo plela.
Isus u granja sjeni:
razapet, gol, bez vela.

Dok je tako tiho ko pospano ljetno podne,
ja ću da se Isusu molim:
za njive rodne,
i da ga cijelog života volim...

VINKO UGLJANSKI (DUBROVNIK.)

Opaska: U pjesmici ima nešto ugođaje, a također par uspjelih stihova dok gledaš, ali kod refleksija stihovi su bez poleta, a završna misao je preobična. Međutim to ne bi ništa smetalo, kad bi stihovi bili spontani i kad nebi vezana forma sobom donosila neke nelogičnosti, koje u prozi pjesnik nebi kazao, kao onaj stih:

razapet, gol, bez vela,

kao da je pravilo da raspelo bude pokriveno ni manje ni više nego nekakvim velom.

SIMPATIJA JESENSKIH DANA.

(v. — L.)

Odjedriše ushiti slatki zanosnih dana
— — — Na smiraj vječni otploviše hitno.
Suze lugovi tamni — pjevača njihova nema;
Jecaji svemirskih žica molove jeseni bude — —

Uzdasi žutoga lišća gasnu na stazama kalnim;
Grimiz mladosti žarke očajno grobu se svija.
Jauču vihori mrzli vlažnom ulicom sela...
I jesen dolazi žuta strništem dalekih strana.

Pletu koprene mutne pred očima mojim sanje...
I magleni dok padaju dani, ja vidim tamo, druže,
Mladosti Tvoje napjeve tužne... sjetu što život
Ti muti
Pa je meni, druže, Tebe vrlo žao — — —

I u večeri one hladne što plašljivo strehama
šume...
U večeri one sive... kad nemiri — aveti crne
Vasionom truse pobjedničko cviječe,
Ja ne mogu sklopit svoje oči suzne,
Jer Ti patiš teško u daljinam, druže...!

ANKOR

Opaska: Stara je stvar da je »suradnja mladih« jednolična. Ali ovoga puta je ta jednoličnost potencirana pa se zbilja ovoj pjesmi ne može reći drugo, doli da strašno podsjeća na druge pjesme koje je uredništvo dobilo za ovaj broj »Luči«. Više jednostavnosti i iskrenosti!

JA NE ZNAM...

Ja ne znam kako sam postao nekako flegmatičan,
Da ne volim do intime ništa oko sebe.
— Tek za nečim u slabim i čudnim nijansama
Katkad mi srce zadršće — u zeznji zazebe — —

Pa kako da i volim kad sve mi nekako izgleda
komično:
...Djeca, ljudi i svatko tko drhtave sreće bar
časak jedan moli.
Ja volim tišinu — nevinih sudaca utješne riječi
I molitve tihe što zanosom svetim ušutkaju
boli...
Ja ne znam, uistinu, zašto se to dogodilo tako;
Niti će mi od vas tko jasno znati reći:
Zašto ja najvolim u mirisne večeri kasne
Slušati fluid potoka gorskih u pjanoj sreći.

Šapat cvijeća u zamamnom pluvialu usijanih
boja,
Disanje ptica u krasnom goblenu procvjetalih
grana,
Šum zvijezda što pjevaju melodijom svetom
I suptilnih poema zvukove ponoćnog peana — —

Da ne budu zagonetkom čudnom ove moje riječi,
Reći ću nešto, al' riješiti ih potpuno ne mogu;
Ja volim ovo pjevanje intimno, jer to su
Zanosne himne vječnom i svemožnom Bogu! —

NISLAV BUBALO

Opasika: Ova pjesma pokazuje nešto malo zamaha i snage, čak i neku dozu originalnosti. Uza sve to vidimo i nekoliko nedostataka: Misao nije jasno izražena, a zatim i s formalne strane šepa (ritam i rime!) Međutim najviše smeta nekakova napirlitanost, forsiranje riječi koje ti se čine pjesničke. U četvrtoj strofi svaki stih ima po jednu draperiju: 1. zamamni pluvijal, 2. krasni goblen, 3. melodiju svetu, i 4. zvukove ponoćnog peana. Dakle, jasno je što pjesmi fali i čega u njoj ne smije biti.

ŽELJE U SJEĆANJU

Kada prođem ispred praga mojih bijelih snova
Kada prođem pokraj sjenke preminulih nada...
Pregaranja pun sam onda, samilosti imam
Dosta, tajna, uspomena onda na me pada.

Onda mi se otvaraju sunca bijeli dvori
Te u njima pijan gledam utjehu žalosnih...
Gledam kako baca ognjem skerletnim rakete
Vrelih kletva, zaboravi i uzdaha rosnih.

Sve to dušu mi napaja zagonetnom nadom — —
...Htio bih se vinuti na krilima radosti
Nedokučive kroz sfere umrlih života
U predjele pupanja i želja i mladosti.

I u bijele dvore sunca mirom ukrašene
Gdje se dječje sanje gaju gdje vapaji lete
Pa da vidim i ono što nijesam vidio
Ono što me tjera bijesno u more čeznuća.

Kordić T.

Opaska: Pjesma ima nekoliko mjesta, koja nikako ne mogu izdržati kritiku. Uza sve to donosimo pjesmu, jer se iz nje vidi dosta savjesnosti u dotjerivanju forme. Tema pjesme je u tome: 1. što misli nisu dovoljno jasne, i 2. što forma negdje hramlje (rima: žalosnih — rosnih, — posljednja strofa nema rime) i što upotrebljavaš hiperbolične izraze koji djeluju namješteno i kvare dojam (...ognjem skerletnim rakete).

SVEGA PO MALO

POSMRTNI OBIČAJI NA MALAJSKOM ARHIPELAGU. Tropski pojas nije bujan i raznolik samo u bilinskom i životinjskom carstvu nego u njemu je i ljudski rod podijeljen u mnogobrojna plemena s mnogim raznovrsnim običajima u svim prigodama ljudskog života počevši od rođenja do čovječje smrti. S ovim posljednjim običajem ćemo se danas ukratko upoznati.

Evo nas na Andamanskim otocima, koji su došli sve do Bengalskoga zatona, gdje lješinu zakopaju na povišena mjesta licem spram istoka. No lubanja i kosti lješine ne ostaju uvijek u zemlji nego se iskopaju, oboje, išaraju, pa kao uspomenu i sredstvo protiv zlih duhova uvijek nose na sebi bližnji umrloga.

Na susjednim južnijem Nikobarskom otočju umirućeg odnesu u posebnu kuću blizu groblja, na kome je svaki grob ubilježen s kamenim spomenikom. Vjeruju da duša umrlog traži opet tijelo u kojemu prouzrokuje bolest.

Kod drugoga jednog plemena na istom otočju u kući se više ne spominje ime umrloga, čija se imovina ili uništi ili s njim u grob položi. Nakon tri mjeseca priredi se bakljada na kojoj se do duboko u noć jede svinjetina i pije palmovo vino. Nakon nekoliko godina za više umrlih slavi se opet velika svečanost kod koje iskopaju kosti i pobacaju ih u grmlje, a samo lubanju pokriv je šeširom podignu na kolac, na kojem ostaje za vrijeme svečanosti, a onda je opet pokopaju. Na svršetku te svečanosti zapale krijesove, koje urođenici preskakuju.

Zanimivi su posmrtni običaji kod plemena Batak koje živi po visočinama Sumatre. Za vrijeme umiranja i po smrti svira orkestar ili se pale plotuni, dok žene nariču. Umrlome stave u usta novac, a tijelo mu poškrope krvlju crvenog pijetla. Lijes je okićen, a nosila su oslikana strašilima, da otjeraju zle duhove. Nosila često nosi i pedeset ljudi. Kod plemena Toba stave lijes na zabat kuće ili stave lješinu u mrežastu košaru koju objese na prečku, da se lješina osuši. Kod plemena Pakpak i Karo često na više godina izvade kosti, koje spale, a lubanju okite i stave je u posebne kućice — jednostave ili opet išarane. U prijašnja vremena na posmrtnoj svečanosti kod ovog plemena plesala su dva roba, koja su bila onda ubijena i u lijes položena da budu umrlome za poslugu.

Niassi na zapadu Sumatre drže da se duša seli u životinje. Kod smrti dah se utrne, sjena ode u carstvo mrtvih, a duh srca ostaje na zemlji u jarcu ili sličnoj životinji, dok duše lovi bog Sature s mrežom od paučine. Bogati imaju lijesove i grobnice, siromašne umotaju u hasuru i objese je o kolcu ili granje, a robove bace u grmlje psima za hranu.

Javanci pokapaju mrtvace uglavnom po indoislamskim običajima i obredima.

Na otoku Bali, istočno od Sumatre, lijes je osebujan, išaran i životinjskog oblika, koji zajedno s lješinom sagore.

Otok Borneo je još različitiji u običajima u postupanju s mrtvacima. Na sjevernom dijelu vjeruju, da duše nakon smrti ostaje još nekoliko dana oko tijela. Na jugoistoku i sjeverozapadu lješine spaljuju, a pougljenjene kosti onda spremaju u posebne izrezbarene kućice. Lavangani iskopaju lubanju koju objese u seosku kuću.

PRIREDIO O. P.

MILIJUNSKI GRADOVI. — Na cijeloj kugli zemaljskoj živi oko 1900 milijona ljudi, nastanjenih počevši od jednog čovjeka, pa sve do nekoliko milijona ljudi na jednom omanjem mjestu (velegradovi). Tako na cijelom svijetu stoji 425 mjesta ili gradova s više od 100.000 (u Jugoslaviji 3: Zagreb, Beograd, Subotica), a od tih njih 25 broji preko 1,000.000 stanovništva. Po kontinentima razdijeljeni su gradovi iznad 100.000 ljudi ovako: u Evropi 199, u Americi (sjev. i juž.) 98, u Aziji 92, u Africi 27, u Australiji 28.

BROJ TELEFONA. God. 1881. bilo je u Berlinu samo 8 telefona, dok ih danas imade preko 300.000. — Godine 1930. na 100 stanovnika dolazilo je u San Franzisku 32, New-Yorku 25, Berlinu 11, Parizu 10, Londonu 7, Tokiu 6, Rimu 3, a u Zagrebu 1.5 telefon.

UROD NA 1 M2 PŠENICE. Na 1 m2 urodi 300 q pšeničnog zrna i 600 q slame, a to iznosi 200 q brašna i 69 q posija (mekinja).

S A D R Ž A J

Blagoslov Nj. Sv. Pija XI. Hrvatskom Katoličkom Akademskom društvu »Domagoj« — *P:* Prvi međunarodni kongres katoličke đačke štampe — *A. Moravec:* U noći — *Dr Matija Petlić:* Socijalna zadaća slavenskih katolika — *Dr V. Kolarek:* Moderni sustavi etike prema katoličkom moralu — *J. E. R:* Na povratku iz grada — *Don Frane Bulić:* Omladini u Spomenar — *S. Karlov:* Htio bih — *S. Karlov:* Na smrtnom krevetu — *E:* »Ruska crkva, boljševizam i Unija« — *A. Moravec:* U proljeće — *A. Moravec:* Snatrenje — *Ž. Andrijanić:* Mrtva Jesen — *J. E. R.:* Na raskršću — *A. Paulić:* Samoubojica — *A. Paulić:* Ja Boga tražim — *A. Moravec:* Pri polazu sunca — FEUILETON: Jedan uzor iz naših dana — Knjige i listovi — Kazalište i umjetnost — Fotoamater — Filatelija — Suradnja naših najmlađih